

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра дошкільної освіти**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
з організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти
з навчальної дисципліни (вибіркова)
«МОДЕЛІ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
В ЗАКОРДОННИХ КРАЇНАХ»**

Методичні рекомендації з організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти з навчальної вибіркової дисципліни «Моделі та технології дошкільної освіти в закордонних країнах» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності А2 Дошкільна освіта / Укл. Крутій К. Л. – Київ: МДУ, 2025. 57 с.

Рецензенти:

Зданевич Л. В. – докторка педагогічних наук, професорка, зав. кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Янкович О. І. – докторка педагогічних наук, професорка кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка

Затверджено вченою радою психолого-педагогічного факультету
Маріупольського державного університету (протокол №11,
від 30. 06. 2025 р.)

У методичних рекомендаціях викладено зміст самостійної роботи здобувачів вищої освіти з навчальної вибіркової дисципліни «Моделі та технології дошкільної освіти в закордонних країнах». Подано перелік тем, різнорівневі завдання, тести та запитання для самоконтролю, список літератури, додатки, пояснення та рекомендації для студентів щодо раціональної організації самостійної роботи.

Рекомендації розраховано на здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності А2 Дошкільна освіта.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ. ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ.....	6
Тема 1. Організація систем дошкільної освіти у провідних закордонних країнах.....	6
Стислий контент теми 1.....	6
Тема 2. Системи дошкільної освіти в США та Канаді.....	8
Стислий контент теми 2.....	9
Тема 3. Використання педагогічних технологій розвитку дітей раннього віку в провідних країнах Європи.....	12
Стислий контент теми 3.....	12
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ ІІ. ОСОБЛИВОСТІ ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗА КОРДОНОМ.....	16
Тема 4. Системи дошкільної освіти Азії: Японія, Китай, Південна Корея, Сінгапур, Індія, Корея.....	16
Стислий контент теми 4.....	16
Тема 5. Системи дошкільної освіти країн Балтики (Литва, Латвія, Естонія).20	
Стислий контент теми 5.....	21
Тема 6. «Лісові садочки» (Forest Kindergartens) у розвинених країнах Європи та України.....	23
Стислий контент теми 6.....	23
Тест для самоконтролю до дисципліни «Моделі та технології дошкільної освіти в закордонних країнах».....	32
Індивідуальне навчально-дослідницьке завдання (ІНДЗ).....	36
Запитання до заліку з дисципліни «Моделі та технології дошкільної освіти в закордонних країнах».....	38
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО ДИСЦИПЛІНИ.....	41
Додаток А. Глосарій до дисципліни «Моделі та технології дошкільної освіти в закордонних країнах».....	43
Додаток Б. Вибір об'єкта для компаративного аналізу.....	43
Додаток В. Приклад оформлення об'єктів порівняння.....	45
Додаток Г. Данська локальна освітня інновація «Звільнитись від цькування!» (інша назва – «Дитячий садок без насилля»).....	47
Додаток Д. Аналітична записка з питань порівняльного законодавства щодо систем підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації вихователів закладів дошкільної освіти, їхніх фінансових та соціальних гарантій.....	48
Додаток Е. Особливості дошкільної освіти в країнах Європи – основні відмінності з Україною.....	51

ПЕРЕДМОВА

Вивчення реформ у країнах Євросоюзу, США, Азії, які проводилися в освіті взагалі, і в початковій зокрема, робить нагальним питання, що торкаються як позитивних перетворень, напрацювань, проривів, так і невдач, повторів і розривів у відносинах як між різними структурами освіти, так і всередині конкретної підструктури. Незважаючи на численні культурні та політичні відмінності між країнами, цілі та освітні програми, принаймні дошкільної освіти, як правило, схожі. Майже всі країни світу офіційно віддані масовій освіті, яка зрештою охоплює повну початкову освіту для всіх. Отже, між країнами можна знайти все більшу згоду на те, що підготовка до громадянства є однією з основних цілей дошкільної освіти.

Самостійна робота з дисципліни «Моделі та технології дошкільної освіти в закордонних країнах» є важливим компонентом професійної підготовки здобувачів вищої освіти освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта. Інклюзія».

Метою навчальної дисципліни «Моделі та технології дошкільної освіти в закордонних країнах» є забезпечення основ теоретичної та практичної підготовки студентів до компаративного аналізу дошкільної освіти в країнах світу; формування у студентів уявлення про основні напрями та тенденції розвитку освіти в різних країнах світу, порівнянні різних систем дошкільної освіти, їх аналізу та оцінці, а також використанні отриманих знань для вдосконалення національної системи дошкільної освіти.

Зміст самостійної роботи з курсу «Моделі та технології дошкільної освіти в закордонних країнах» визначається робочою навчальною програмою з цієї дисципліни та підпорядковується таким **завданням**:

- ознайомити студентів з педагогічною теорією та практикою у закордонних країнах у контексті порівняння з досягненнями в освітній сфері України;
- розкрити загальні й локальні тенденції розвитку дошкільної освіти у сучасному світі;
- проаналізувати стан та специфічні особливості національних систем дошкільної освіти провідних країн світу, досвід їх реформування;
- допомогти осмислити сучасні пріоритети та підходи до розвитку дошкільної освіти за кордоном;
- стимулювати інтерес студентів до закордонної педагогічної теорії, інноваційного досвіду;
- виробити аналітичні вміння у роботі з інформацією з розвитку дошкільної освіти у світі;
- формувати вміння обґрунтовувати власну думку, толерантно ставитись до іншої позиції, критично оцінювати інформацію.

Самостійна робота передбачає: вивчення визначених питань у контексті змісту навчальної дисципліни «Моделі та технології дошкільної освіти в закордонних країнах»; виконання творчих завдань, що передбачають аналіз наукових статей з тем курсу; виконання індивідуального навчально-дослідницького завдання.

Оформлення самостійної роботи

Конспект – короткий письмовий виклад змісту книги, статті, лекції тощо, який містить у собі найбільш важливі ідеї навчального матеріалу.

Заповнення таблиці – стисле, доцільне викладення результатів аналізу визначених педагогічних поглядів чи ідей відповідно до змісту назви певної графі.

Індивідуальне навчально-дослідницьке завдання – аналіз інформації за запропонованою схемою.

Форми контролю та перевірки самостійної роботи студентів:

- перевірка конспектів студентів;
- співбесіда зі студентами під час індивідуальних занять;
- консультації;
- тестова перевірка знань;
- перевірка індивідуального навчально-дослідницького завдання;
- залік.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І.
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
В СУЧАСНОМУ СВІТІ.
ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

Тема 1. Організація систем дошкільної освіти у провідних закордонних країнах

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Оцінка систем дошкільної освіти в Європі (порівняльний аналіз).
2. Стратегічні тенденції розвитку систем дошкільної освіти у провідних закордонних країнах.
3. Порівняння країн-лідерів за ключовими складовими.
4. Особливості освітньої політики та практики в провідних закордонних країнах.

Стислий контент теми 1.

1. Оцінка систем дошкільної освіти в Європі (порівняльний аналіз)

Порівняння систем дошкільної освіти в 8–10 країнах Європи, зокрема в країнах, як *(Фінляндія, Швеція, Німеччина, Франція, Італія, Іспанія, Нідерланди, Польща, Англія (Велика Британія), Україна)*. Реформи та законодавство Фінляндії та Франції (Eurydice й OECD для порівняння критеріїв: участь, кваліфікація персоналу та фінансування). Найкращі практики та відмінності між системами дошкільної освіти в Європі. Індикатори якості дошкільної освіти (вікові групи, фінансування, кваліфікація персоналу тощо).

2. Стратегічні тенденції розвитку систем дошкільної освіти у провідних закордонних країнах

- *Розширення універсального доступу.* У більшості країн дошкільна освіта перетворюється з «соцпослуги» на *публічне право* (DE, FI, FR, ES, UA). Це підкріплюється фінансовими механізмами (фіксована батьківська плата або повна компенсація). ЄС-ціль – охопити щонайменше 96 % дітей 3-річного віку; 8 з 10 розглянутих країн уже перевищують цей рівень. ([Eurydice](#)). У багатьох розвинених країнах, а також у рамкових та аналітичних документах ЄС та ОЕСР є чітке розділення на center-based та home-based. Наприклад, у Ірландії близько 13% дітей здобувають освіту у childminders (з вихователькою у обладнаному освітньому середовищі на дому).
- *Інтеграція секторів 0–3 та 3–6 р.* Італія (d.lgs 65/2017) та Іспанія (компонент 21 Plan de Recuperación) будують безшовну систему “0–6”, узгоджуючи стандарти, кваліфікації й фінансування. Подібний напрямок

підтримує й Україна в новому Законі 2025. (normattiva.it, educacionyfp.gob.es, [Міністерство освіти і науки України](#))

- **Якість і професіоналізація кадрів.** Німеччина ('KiTa-Qualitätsgesetz'), Фінляндія й Швеція знижують нормативи «дитина-вихователь» і підвищують вимоги до фахової освіти (ступінь бакалавра/магістра). Англія спростила альтернативні маршрути до Level 3, але зберегла вимогу фіксованих компетентностей EYFS. ([BMFSFJ](#), [Education GPS](#), [Skolverket](#))
- **Фінансова підтримка родин.** Нідерланди та Ірландія показують, що «майже безкоштовна» модель через податкові субсидії потребує стабільного бюджету й цифрової інфраструктури; перенесення запуску «free childcare» у Нідерландах на ≥ 2027 р. свідчить про складність адміністрування. ([DutchNews.nl](#))
- **Інклюзія та безпека.** Після пандемії й у зв'язку з війною в Україні посилюється фокус на психоемоційній стійкості, укриттях та інклюзивному дизайні (UA Держпрограма адаптації 2026-28) ([Міністерство освіти і науки України](#)).

3. Порівняння країн-лідерів за ключовими складовими

Критерій	Країни-лідери	Основні підходи
Універсальність безкоштовність	Франція, Швеція	Безкоштовна базова програма 24–30 год/тиж.
Сімейна підтримка (subsidy mix)	Нідерланди, Англія	Податкова компенсація + ваучер «15/30 год».
Низькі групові нормативи	Фінляндія (1:7), Швеція (1:5 для немовлят)	Законодавчо закріплені макс. розміри груп.
Компетентні кадри	Італія, Швеція	Обов'язковий рівень EQF 7 (магістр) для вихователя-лідера.
Curriculum-основана практика	Швеція (Lpfö 18), Англія (EYFS 2024)	Орієнтація на «holistic play & inquiry».
Інклюзія/спецпотреби	Німеччина (7 пакетів якості), Україна (новий закон)	Цільові субвенції на асистентів та укриття.

4. Особливості освітньої політики та практики в провідних закордонних країнах

1. *Фінансування через формулу «дитина-година»* (модель FI, SE) прозоріше, ніж компенсація батьківських витрат (NL), однак вимагає надійної муніципальної спроможності.
2. *Єдина кваліфікаційна рамка* (наприклад, італійська «*pedagogista 0-6*») полегшує кар'єрні траєкторії та підвищує престиж професії.
3. *Диджиталізація моніторингу якості* (DE, UK) дає дані для раннього втручання й коригування політик.
4. *Гібридні й мобільні форми* (UA міні-садки, FI “Forest ECEC”) довели ефективність у сільських громадах і в умовах криз.
5. *Партнерство з батьками* – спільна вимога більшості сучасних курикулумів; Франція вивела його в обов'язковий елемент шкільного проєкту з 2019 р.

Висновки до теми. Європейські системи ДО поступово конвергують у напрямку *раннього універсального права, інтегрованої моделі 0-6 та високої професійності кадрів*. Водночас зберігаються відмінності у схемах фінансування й управлінні якістю. Українська реформа 2025 корелює з головними трендами, але потребує:

- збалансованого **механізму субвенції** на місцевому рівні;
- **інституційної підтримки кадрів** (бакалавр-рівень + підвищення кваліфікації з інклюзії);
- **єдиної системи оцінювання якості** (інспекція + самооцінювання, за моделлю SE/UK).

Спираючись на досвід Фінляндії (гнучкі форми догляду), Німеччини (федеральні стандарти якості) та Іспанії (цільове фінансування 0-3 р.), Україна може побудувати стійку та інклюзивну дошкільну систему, здатну відповісти на виклики відновлення та демографічних змін.

Практичні завдання:

1. Скласти порівняльну таблицю систем дошкільної освіти Великої Британії, Німеччини, Франції та Італії.
2. Написати есе з теми: «Переваги та недоліки різних підходів до дошкільної освіти в Європі».

Питання до самоконтролю:

1. Які основні відмінності між системами дошкільної освіти Великої Британії, Німеччини, Франції та Італії?
2. Як побудована структура дошкільної освіти у Великої Британії?
3. Які специфічні риси має система дошкільної освіти в Німеччині?

4. Які культурні та соціальні чинники впливають на початкову освіту у Франції?

Тема 2. Системи дошкільної освіти в США та Канаді

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання:

1. Структура систем дошкільної освіти США та Канади.
2. Аналіз тенденцій розвитку дошкільної освіти в США та Канаді.

Стислий контент теми 2.

1. Структура систем дошкільної освіти (0-5/6 р.) у США та Канаді (стан на травень 2025 р.)

Ознака	Сполучені Штати Америки (USA)	Канада (CA)
Конституційна відповідальність	Дошкільна освіта не закріплена як федеральне право; ініціатива належить штатам. Федерація фінансує лише цільові програми (Head Start, CCDBG)	Освіта – юрисдикція провінцій/територій, але з 2021 р. діє спільна федеративна політика Canada-Wide Early Learning & Child Care (CWELCC); з березня 2024 р. прийнято Bill C-35, що фіксує довічне федеральне співфінансування childcarecanada.org
Вік гарантованого доступу / обов'язковість	Жоден штат не зобов'язує відвідувати pre-K; 45 штатів і DC пропонують принаймні \$10/день для всіх дітей до 6 р. до часткове публічне pre-K для 4-річних, 30 – для 3-річних передбачена	Право на місце від народження відвідувати pre-K; 45 штатів і DC пропонують принаймні \$10/день для всіх дітей до 6 р. до часткове публічне pre-K для 4-річних, 30 – для 3-річних передбачена
Охоплення (2023 навч. р.)	Державні програми pre-K охопили 35 % 4-річних і 7 % 3-річних. Разом із Head Start – 44 % та понад 17 % відповідно nieer.org	56 % дітей 0-5 р. охопили 35 % 4-річних і 7 % 3-річних. Разом із Head Start – 44 % та понад 17 % відповідно nieer.org будь-яку форму догляду/освіти, з них 2/3 – у ліцензованих центрах Statistics Canada
Фінансування та плата батьків	Держава/штати ≈ 60 %; батьки сплачують середньому \$10 250/рік плати ≤ 10 CAD/день, решта (після субсидій); допомога знижені на через CCDBG ваучери, tax- CanadaCanada	Федерація → провінції (50 %+)

Ознака	Сполучені Штати Америки (USA)	Канада (CA)
Кваліфікація вихователів	credits і Head Start (безкоштовно для сімей $\leq$ 100 % FPL) Політика різниться: лише 19 із 59 штатних програм У більшості провінцій головний вимагають ВА або вище від вихователів – двох-річний асистентів, і 7 штатів мають диплом ECE + реєстрація (напр., чинні «вавери» на вимогу ВА Онтаріо – College of ECE) Ontario; для lead-teacher Квебек – 3-р. технік; окремі nieer.org nieer.org. Head Start провінції запроваджують із 2017 р. вимагає $\geq$ 50 % бакалаврські маршрути lead-teachers з ВА	
Норми «дитина-вихователів»	Рекомендації ChildCare.gov: 1:7 (3 р.), 1:8 (4 р.), група $\leq$ 16 Дитяча опіка; законодавчі норми коливаються 1:8 – 1:12 за штатами	Приклад провінцій: Онтаріо – 1:8 (30 міс.–6 р.) Ontario; Британська Колумбія – 1:12 (прескул) bclaws.gov.bc.ca
Єдина навчальна рамка	Немає федерального Усі провінції погодили Federal-курикулуму; 24 штати Provincial ELCC Framework (2017, покладаються на Early оновл. 2021) – спільні принципи Learning Guidelines, решта – гри-у-центрі та інклюзії; власні стандарти; Head Start конкретні навчальні програми – – ELOF провінційні	
Останні реформи (2022-2025)	• Розгортання universal pre-K (CA, CO, NM, IL, NY – у процесі; DC, OK, WV – вже) • CWELCC (2021-2026): 250 тис. nieer.org нових місць, wage-grids і • Перегляд Head Start студентські кредити для RECE Performance Standards-2024 CanadaCanada • Федеральна спроба «Build Back Better» (універсальний принципи «доступність – якість – pre-K 3-4 р.) зупинилася в інклюзія» childcarecanada.org Сенаті 2023 The Guardian First Five Years Fund	
Ключові виклики	Фрагментованість між штатами, нестача кадрів (ВА-	Дефіцит персоналу (перетік у школи), нерівномірне зростання місць у великих/руральних

Ознака

Сполучені Штати Америки (USA)

Канада (CA)

вимога vs. низька зарплата), громадах, утримання низької різниці у якості програм батьківської плати за інфляції

2. Аналіз тенденцій розвитку дошкільної освіти в США та Канаді

1. **Доступ проти якості.** США швидше просуваються до розширення доступу (універсальні програми у великих штатах), але лише 5 штатів виконують усі 10 бенчмарків якості NIEER [Parents](#). Канада обрала зворотний порядок: спочатку – гарантована доступність й обмеження плати, а стандарти якості та кадрові вимоги поступово уточнюються у двосторонніх угодах.
2. **Модель фінансування.** Американський «плюралізм» (state + federal grants + сорау) створює значний діапазон від \$2-16 тис. витрат на дитину [Parents](#). Канадська модель CWELCC закладає фіксовані трансферти й умови «позначки» на кожне нове місце, що сприяє вирівнюванню між провінціями.
3. **Кадровий дефіцит.** Обидві країни стикаються з браком вихователів, але стратегія різна: США спрощують альтернативні шляхи до CDA/AA, тоді як Канада вводить федеральні стипендії, кредит-списання й «вилку» мінімальної зарплати для RECE.
4. **Інклюзія та гнучкі форми.** Віддалені громади Аляски чи Нунавуту використовують мобільні й сезонні програми; досвід Head Start-tribal у США та Indigenous-led ELCC у Канаді показує важливість культурної адаптації.

Що може запозичити одна країна в іншій?

Для США

- Єдина вартісна ціль (наприклад, \$10/день) зробила канадську реформу NIEER (10 показників) допомогою виборцям і бюджетним провінціям прозоро порівнювати свої комітетам.
- Федеральне співфінансування з чіткими «умовними цілями» (seat-creation Improvement Systems) може універсальні pre-K.
- Продумані wage-supplements можуть слугувати демонструє, як інтегрувати освіту, прототипом для підвищення рівня здоров'я і соціальні послуги – перспектива у американських pre-K.

Для Канади

- Нейтральна до провайдера якісна сітка (10 показників) допомогла б програми та планувати покращення.
- Досвід штатів із QRIS (Quality Rating & Improvement Systems) може канадські пілоти у сфері публічної інформації для батьків.
- Програма Head Start-Early Head Start RECE/CWELCC можуть слугувати демонструє, як інтегрувати освіту, прототипом для підвищення рівня здоров'я і соціальні послуги – перспектива для розширення в CA.

Висновки до теми.

- США швидко рухаються до універсального pre-K, але «мозаїчність» штатів загрожує нерівністю у якості та доступі. Без додаткового федерального важеля (фінанси + стандарти) ця нерівність може зрости.
- Канада вже заклала правові та фінансові умови для універсальної доступності, проте тепер основний ризик – саме якість і стійкість кадрової системи.

Для обох країн ключем до успіху залишаються інвестиції в професійний персонал, прозоре моніторування якості та довгострокові бюджетні гарантії, що захищають ранню освіту від політичних коливань.

Практичні завдання:

1. Скласти аналітичний звіт про основні відмінності в системах дошкільної освіти США та Канади.
2. Підготувати кейс-стаді про специфіку єдиної навчальної рамки в США та Канаді.

Питання до самоконтролю:

1. Яка структура дошкільної освіти в США?
2. Які основні відмінності в системах освіти США та Канади?
3. Які освітні реформи були проведені в Канаді для покращення дошкільної освіти?

Тема 3. Використання педагогічних технологій розвитку дітей раннього віку в провідних країнах Європи

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання:

1. Структурований аналіз використання педагогічних технологій розвитку дітей раннього віку в провідних країнах Європи (Німеччина, Швеція, Фінляндія, Італія, Франція, Великобританія), з урахуванням їх освітніх моделей, інновацій та традицій.
2. Педагогічні технології розвитку дітей раннього віку в провідних країнах Європи.

Стислий контент теми 3.

1. Німеччина: Орієнтація на всебічний розвиток через гру (Spielpädagogik)

Основні технології:

- Ігрова педагогіка (Spielpädagogik) як ключова форма навчання.
- Технологія проектного навчання для розвитку дослідницьких здібностей.

- Використання середовища «відкритого простору» (Offene Arbeit), що стимулює самостійність дитини.

Особливості:

- Високий акцент на емоційному комфорті та розвитку соціальних навичок.
- Програми розвитку мовлення через інтеграцію в ігрові ситуації.
- Використання інклюзивних технологій навіть у ясельних групах.

Приклад:

- Програма «Berliner Bildungsprogramm» для дітей до 6 років.

2. Швеція: Модель дошкільної освіти Reggio Emilia та концепція Lpfö 18

Основні технології:

- Активне використання технології дослідницького навчання (Inquiry-Based Learning).
- Концепція «100 мов дитини» за методикою Реджіо Емілія.
- Освітнє середовище як «третій вихователь».

Особливості:

- Пріоритет – розвиток емоційного інтелекту та екологічної свідомості.
- Рівноправне партнерство з батьками.
- Використання ігор на відкритому повітрі за методикою «Outdoor Learning».

Приклад:

- Державна програма «Läroplan för förskolan Lpfö 18».

3. Фінляндія: Освіта через добробут та гру

Основні технології:

- Індивідуалізовані плани розвитку (VASU).
- Освітні технології через інтерактивні ігри та цифрові платформи.
- Технологія інтеграції гри та емоційного розвитку (Emotional Learning through Play).

Особливості:

- Велика увага психічному здоров'ю дітей та м'якій адаптації до колективу.
- Застосування казкотерапії та арт-терапії.
- Освітнє середовище будується за принципами безпеки та комфорту.

Приклад:

- Національний документ розвитку дошкільної освіти VASU.

4. Італія: Педагогіка Марії Монтессорі та Реджіо Емілія

Основні технології:

- Технології самостійної діяльності за методом М. Монтессорі.
- Створення навчального середовища, яке стимулює саморозвиток.
- Концепція «педагогіки співпраці» (Cooperative Pedagogy).

Особливості:

- Визначальна роль сенсорного розвитку.
- Освітні простори організовані як «підготовлене середовище».
- Розвиток навичок комунікації через групову взаємодію.

Приклад:

- Освітні центри Монтессорі для дітей раннього віку.

5. Франція: Центри раннього розвитку та освітні технології стимулювання мовлення

Основні технології:

- Методика когнітивної стимуляції за програмою «Parler Bambin».
- Технології розвитку мовленнєвої компетентності через пісні, вірші, казки.
- Використання концепції мультисенсорного навчання.

Особливості:

- Акцент на культурному розвитку через мистецтво.
- Раннє вивчення іноземних мов у формі гри.
- Стимулювання соціально-емоційного розвитку.

Приклад:

- Програма «Parler Bambin» для розвитку мовлення дітей до 3 років.

6. Велика Британія: Рамка раннього розвитку EYFS (Early Years Foundation Stage)

Основні технології:

- Індивідуальні плани розвитку на основі спостережень (Key Person Approach).
- Використання технології «Learning through Play».
- Інтеграція STEM-технологій у прості ігри для розвитку мислення.

Особливості:

- Орієнтація на сімейно-центричний підхід.
- Акцент на розвитку емоційної стійкості та комунікативних навичок.
- Раннє залучення до цифрових технологій у навчальній діяльності.

Приклад:

- Освітній стандарт Early Years Foundation Stage (EYFS).

Порівняльна таблиця педагогічних технологій розвитку дітей раннього віку в провідних країнах Європи

Країна	Ключові педагогічні технології	Особливості реалізації	Приклади програм/документів	Гіперпокликання
Німеччина	Ігрова педагогіка (Spielpädagogik) Технологія проєктного навчання Відкрите середовище (Offene Arbeit)	Акцент на самостійність Інклюзивність Мовленнєвий розвиток через гру	Berliner Bildungsprogramm	Документ
Швеція	Inquiry-Based Learning Реджіо Емілія (100 мов дитини) Outdoor Learning	Партнерство з батьками Середовище як «третій вихователь»	Läroplan för förskolan (Lpfö 18)	Документ англійською
Фінляндія	Індивідуалізовані плани розвитку (VASU) Emotional Learning through Play Інтерактивні цифрові технології	Пріоритет добробуту та психічного здоров'я Казкотерапія, арт-терапія Комфортне середовище	National Curriculum Guidelines (VASU)	Офіційний сайт

Країна	Ключові педагогічні технології	Особливості реалізації	Приклади програм/документів	Гіперпосилання
Італія	Метод Монтессорі Реджіо Емілія Педагогіка співпраці	Сенсорний розвиток Підготовлене середовище Самостійна діяльність дітей	Освітні центри Монтессорі Школи Реджіо Емілія	Монтессорі Реджіо Емілія
Франція	Parler Bambin (стимуляція мовлення) Мультисенсорне навчання Арт-педагогіка	Раннє вивчення мов Соціально-емоційний розвиток	Програма «Parler Bambin»	Опис програми
Велика Британія	Learning through Play Key Person Approach Інтеграція STREAM у гру	Індивідуальні плани розвитку Розвиток емоційної стійкості -Раннє знайомство з цифровими технологіями	EYFS (Early Years Foundation Stage)	Офіційний документ EYFS 2024

Висновки до теми 3.

- В Європі домінує гуманістична парадигма виховання дітей раннього віку, орієнтована на всебічний розвиток особистості через гру, емоційну взаємодію та стимуляцію самостійності.
- Широко застосовуються інтегровані технології, що об'єднують когнітивний, емоційний і соціальний розвиток.
- Освітнє середовище відіграє ключову роль як активний учасник виховання (концепції підготовленого середовища, відкритого простору, середовища як «третього вихователя»).

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання:

1. Використання педагогічних технологій розвитку дітей раннього віку в провідних країнах Європи (Німеччина, Швеція, Фінляндія, Італія, Франція, Великобританія), з урахуванням їх освітніх моделей, інновацій та традицій.
2. Педагогічні технології розвитку дітей раннього віку в провідних країнах Європи.

Практичні завдання:

1. Підготувати повідомлення з презентацією щодо використання педагогічних технологій розвитку дітей раннього віку в провідних країнах Європи (Німеччина, Швеція, Фінляндія, Італія, Франція, Великобританія), з урахуванням їх освітніх моделей, інновацій та традицій (на вибір здобувача/здобувачки).

Питання до самоконтролю:

1. Назвати особливості використання педагогічних технологій розвитку дітей раннього віку в провідних країнах Європи (Німеччина, Швеція, Фінляндія, Італія, Франція, Великобританія), з урахуванням їх освітніх моделей, інновацій та традицій.
2. Знати специфіку педагогічних технологій розвитку дітей раннього віку в провідних країнах Європи.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ОСОБЛИВОСТІ ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗА КОРДОНОМ

Тема 4. Системи дошкільної освіти Азії: Японія, Китай, Південна Корея, Сінгапур, Індія, Корея

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання:

1. Порівняльний аналіз систем дошкільної освіти провідних країн Азії.
2. Спільні та відмінні тенденції в системах дошкільної освіти провідних країн Азії.

Стислий контент теми 4.

1. Порівняльний аналіз систем дошкільної освіти провідних країн Азії

(Японія, Китай, Південна Корея, Сінгапур, Індія, В'єтнам; стан на травень 2025 р.)

Критерій	Японія	Китай (КНР)	Південна Корея	Сінгапур	Індія	В'єтнам
Право/обов'язковість	З жовтня 2019 р. освіта й догляд безоплатні для усіх 3-5 р.; 0-2 р. – безплатно для малозабезпечених The	Закон «Про дошк. освіту» (2024, чинний з 1 чер. 2025): курс на масову доступність і поступове безоплатне	Ініціатива Nuri (з 2013): субсидія на усіх дітей 3-5 р.; з 2024 р. інтегрована система «Edu-Care» та крок до	Право на місце з 2 міс.; уряд-субсидія, плата в АОП ≤ 640 SGD/міс. (2025)	NEP-2020/24 включила 3-6 р. у шкільну структуру 5+3+3+4; поки необов'язково , але закладено «універсальність до 2030» idreameducation.orgmittsure.com	Проект 1677/2018 та постанова 2022 р. зорієнтовані на універсальне охоплення 5-річних SpringerOpenResearchGate

Критерій	Японія	Китай (КНР)	Південна Корея	Сінгапур	Індія	В'єтнам
	SectorZenbird	навчання gov.cnm.bjnews.com.cn	ratios 1:8 kedi.re.krThe e Korea Times	ECDAmsf.gov.sg		
Охоплення 3-5 р. (2023)	98 % gpseducation.oecd.org	91 % gross enrolment en.moe.gov.cnXinhua News	96 % gpseducation.oecd.org	90 % (3-4 р.); 95 % (5-6 р.) msf.gov.sg	77–83 % у сільських громадах (ASER-2024) The Indian Express	97 % нет-охоплення 1 рік до школи (2022) uis.unesco.org
Управління	Подвійне: MEXT (yōchien) + MHLW (hoikuen); інтегровані «кодомонен»	MOE + місцеві уряди (3-річні плани, «публічно-доступні» сади > 90 %) en.moe.gov.cn	MOE (освіта) + MONW (догляд); спільний бюджет 17,4 трлн ₩ (2023) korea.nabogo.kr	ECDA (центральна агенція); мережа АОП/РОП та MOE-Кіндерів	МОЖС (ICDS/Anganwadi) + MHRD (приватні школи)	MOET (центри ECE, комітети провінцій)
Фінансування/плата	Держава через підвищений ПДВ; батьки сплачують тільки харчування, транспорт Zenbird	«Інклюзивні» сади з помірною оплатою; курс на безоплатність у бідних регіонах m.bjnews.com.cn	Субсидія 200 000 ₩/міс. на кожну дитину 3-5 р.; 1 млн ₩/міс. – немовлятам (2024) NCEEKorea Joongang Daily	Державні субсидії + стелю плати (640 SGD) й додаткова Basic/Additional Subsidy; медіанна частка бюджету сім'ї – ≤ 6 % ECDAmsf.gov.sg	ICDS безкоштовний; приватні садки – 9–30 USD/міс.; податк. пільги, DIKSHA матеріали	Дошк. групи 5 р. безоплатні у гірських та сільських районах; пілоти PPP
Кваліфікація пед. персоналу	Ліцензія yōchien: ≥ 2-р. коледж; hoikuen – диплом/ВА у ECE mric-global	≥ 3-р. коледж ECE; 93 % персоналу – спецосвіта (2023) moe.gov.cn	ВА ECE або 2-р. коледж + держ. сертифікат; курс підвищення –	Диплом ECE (EY2) або ВА; усі керівники –	Поступове введення 2-р. Диплому ECE для Anganwadi та шкільних «балу-класів» Cyber School Manager	Вимога 2 учителя/клас; педколеджі + оновлені програми 2022 р.

Критерій	Японія	Китай (КНР)	Південна Корея	Сінгапур	Індія	В'єтнам
			обов'язковий	Diploma in ECE		
Норма «дитина : педагог»	Клас макс. 35; фактично ≈ 1:25 у hoikuen mric-global	В середньому ≈ 13,3 : 1 (2023) news.eol.cn	3 2025 р. 1:8 (3-5 р.) замість 1:12 The Korea Times	1:8 (18 міс.–3 р.); 1:25 (K2) AskGov	Рекомендовано 1:20 (у Anganwadi), фактично до 1:30 Hindustan Times	1 вихователь : 11 (3-4 р.); 1:16 (5-6 р.) LawNet
Ключові реформи 2022-25 рр.	«Діти та сім'ї» (2023): цифровий облік місць; нові стандарти інклюзії OECD	Закон про дошкілля (2024); курс «малокомплектний садок» через демографічний спад, зменшення співвідношень 1:20 → 1:15 до 2028 р. The Guardian	Єдина база даних «온맘(On-mom)»; збільшення бюджету Nuri до 3,5 трлн ₩ korea.nab.go.kr	Зниження fee-cap (2025) та нові вимоги до Ratio/Outdoor Safety (Керівництво 2025) ECDA	деталізує «Фундаційний етап» (3 роки ECCE) + амбіція підвищити PTR до 1:20 idreameducation.orgHindustan Times	План нової «компетентної» програми (2022-25) і розширення PPP-садків ResearchGate

2. Спільні та відмінні тенденції в системах дошкільної освіти провідних країн Азії

Спостереження

Висновки

Універсалізація доступу

Усі шість країн декларують або вже забезпечили > 90 % охоплення 5-річних. Японія й Корея пішли шляхом **пільгового/безоплатного ЕСЕС**; Китай і В'єтнам – «публічно-доступні» та регульовані тарифи; Сінгапур та Індія тримають **“fee-cap + субсидія”** модель.

Демографічний виклик

Китай, Японія, Корея мають різке зниження народжуваності та **надлишкові потужності** садків. Відбувається переформатування мережі («малогрупові», конверсія у центри активного довголіття).

Якість кадрів

Загальна тенденція – **перехід на диплом/бакалавр ЕСЕ**. Корея, Японія, Сінгапур уже впровадили магістр-трек для

Спостереження	Висновки
Норми груп та ratio	«Lead Educator»; Китай і В'єтнам підтягують до 90 % фахової освіти. Найнижчі показники – Корея 1:8 та Сінгапур 1:8 у яслях; Китай за 10 років скоротив ratio майже вдвічі (23 → 13).
Фінансова модель	1) Податок → безкоштовно (Японія, частково Китай). 2) Ваучер/субсидія (Корея, Сінгапур). 3) Змішані програми ICDS/Anganwadi (Індія) з низькою вартістю, але різною якістю.
Інтеграція «догляд + освіта»	У Кореї та Сінгапурі дитячі садки, ясла й підготовчі класи мають єдині стандарти ; в Японії працює модель «кодомонен»; Китай рухається до «інклюзивних» садків із гнучким часом.

Що може запозичити одна країна в іншої?

- **Корея → Китай/Індія** – прозора **Nuri-субсидія** із фіксованою сумою на дитину, що зменшує різницю між провайдерами.
- **Японія → усі** – об'єднання функцій догляду й освіти через інтегровані центри покращує управління кадрами й доступність.
- **Сінгапур → демографічно старіючі країни** – поєднання **fee-сар + високі зарплати вихователів** утримує персонал без значного навантаження на бюджет.
- **В'єтнам → Індія** – масштабування **PPP-моделі** для швидкого збільшення місць при суворому держконтролі якості.

Висновки до теми 4.

Азійський «трикутник» дошкільної політики 2025 р. – це **універсальний доступ, фахові кадри, гнучкі моделі фінансування**, але кожна країна розставляє власні акценти.

- Японія й Корея ідуть шляхом **повної безкоштовності** й покращення ratio, щоб стимулювати народжуваність.
- Китай робить ставку на **масову “публічну” мережу** з поступовим зниженням плати та новим законом про якість.
- Сінгапур демонструє, що **жорсткий fee-сар, субсидії та єдиний регулятор** можуть забезпечити $\approx 95\%$ охоплення за високих стандартів.
- Індія й В'єтнам показують **швидке охоплення при обмежених ресурсах**, але стикаються з дефіцитом кваліфікованих вихователів і потребою знизити PTR.

Отже, успішні азійські стратегії дошкільної освіти поєднують **політичну волю, сталі джерела фінансування та системну підтримку професійного розвитку вихователів** – фактори, що можуть слугувати дороговказом для інших країн, зокрема України в контексті реалізації нового Закону «Про дошкільну освіту» (2024).

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання:

1. Особливості систем дошкільної освіти Азії та культурні впливи.
2. Роль сім'ї (родини) та суспільства в дошкільній освіті аналізованих країн.

Практичні завдання:

1. Написати реферат про вплив культурних чинників на систему дошкільної освіти в Японії, Китаї та Південній Кореї.
2. Порівняти ролі сім'ї (родини) у системах освіти трьох країн Азії та підготувати звіт.

Питання до самоконтролю:

1. Системи дошкільної освіти Азії: Японія, Китай, Південна Корея.
2. Які основні риси системи дошкільної освіти в Японії?
3. Як культурні традиції впливають на систему дошкільної освіти в Китаї?
4. Які особливості дошкільної освіти в Південній Кореї?
5. Як порівнюється роль сім'ї в систем дошкільної освіти Японії, Китаю та Південної Кореї?

Тема 5. Системи дошкільної освіти країн Балтики (Литва, Латвія, Естонія)

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Порівняльний аналіз систем дошкільної освіти країн Балтії (Литва, Латвія, Естонія).
2. Ключові спільні риси систем дошкільної освіти країн Балтії (Литва, Латвія, Естонія).
3. Рекомендації для покращення системи в Литві та Латвії (з урахуванням досвіду Естонії).

Стислий контент теми 5.

1. Порівняльний аналіз систем дошкільної освіти країн Балтії (Литва, Латвія, Естонія)

(Дані актуальні станом на 2024–2025 рр.)

Ознака	Литва	Латвія	Естонія
Вік доступу / обов'язковість	Право з 6 міс.; обов'язковий передшкільний рік з 6 років	Право з 1,5 року; обов'язковий передшкільний рік з 5 років	Право з 18 міс.; обов'язковий передшкільний рік з 6 років
Охоплення (2023)	91 % (3–5 р.), 35 % (0–2 р.)	94 % (3–5 р.), 38 % (0–2 р.)	95 % (3–5 р.), 40 % (0–2 р.)
Законодавче регулювання	Закон «Про освіту» (оновлення 2023), Стратегія розвитку освіти 2021–2030	Закон «Про освіту» (2020), Національна стратегія освіти 2021–2027	Закон «Про основи освіти» (оновлення 2023), Освітня стратегія 2021–2035
Орган управління	Міністерство освіти, науки і спорту ЛР	Міністерство освіти і науки Латвії	Міністерство освіти і науки Естонії
Фінансування та плата для батьків	Державне фінансування; батьки сплачують лише за харчування (близько 1–2 євро/день)	Основне фінансування державне, але муніципалітети можуть встановлювати додаткові збори	Майже повністю безкоштовно, батьки сплачують незначну частку за харчування
Кваліфікація вихователів	Бакалавр або магістр педагогіки; обов'язкове підвищення кваліфікації кожні 5 років	Бакалавр педагогіки; передбачене підвищення кваліфікації кожні 5 років	Мінімум бакалавр педагогіки; діє програма «Lasteaed Plus» з розвитку компетентностей вихователів
Норма «дитина : вихователь»	1:8 (1–3 роки), 1:15 (3–6 років)	1:7 (1–3 роки), 1:12 (3–6 років)	1:6 (1–3 роки), 1:12 (3–7 років)
Навчальна програма	Державна програма «Відкрита школа» (atnaucijinta 2022), орієнтація на ігрове навчання, соціально-емоційний розвиток	Національний стандарт дошкільної освіти (2020), акцент на цінності сім'ї, здоровий спосіб життя, підготовку до школи	Програма „Hea Algus“ (Гарний початок), спрямована на розвиток життєвих компетентностей та STEAM-навчання
Останні реформи	Реформа дошкільної освіти (2023): акцент на інклюзію та зменшення кількості дітей у групах Розширення доступу в сільських районах	З 2023 року обов'язкова участь 5-річних дітей у програмі підготовки до школи Програма підтримки багатодітних сімей	З 2024 року введено «освітній ваучер» для сімей (покриває 100 % базових витрат) Розширення мережі інклюзивних закладів та підтримка для дітей з особливими потребами
Особливості системи	Акцент на розвиток національної ідентичності та моральних цінностей Пріоритет – підготовка	Сильна підтримка родин з низьким доходом Розвиток програм здорового харчування та фізичної активності	Визнана одна з найуспішніших моделей ЕСЕС у Європі Акцент на цифровій грамотності, STEAM-освіті

Ознака	Литва	Латвія	Естонія
	до школи в умовах ігрової діяльності		та ранньому розвитку мовленнєвих навичок

2. Ключові спільні риси систем дошкільної освіти країн Балтії (Литва, Латвія, Естонія)

- Універсальний доступ до дошкільної освіти для дітей з 1,5–2 років.
- Обов'язкова підготовка до школи в передшкільний рік (5 або 6 років).
- Державне фінансування є основним джерелом забезпечення ДО, плата батьків мінімальна.
- Загальний акцент на ігрове навчання, розвиток життєвих компетентностей та підготовку до школи через гру.
- Інклюзивна освіта: у всіх трьох країнах активно впроваджуються інклюзивні практики та підтримка дітей з особливими освітніми потребами.

Відмінності:

Напрямок	Литва	Латвія	Естонія
Вік початку обов'язкової підготовки	6 років	5 років	6 років
Фінансове навантаження на батьків	Мінімальне	Вище, ніж у Литві та Естонії через муніципальні збори	Практично відсутнє
Цифровізація освіти	Початковий рівень, реформи з 2023 р.	Помірний рівень, впроваджуються електронні щоденники	Високий рівень: електронні платформи, цифрові освітні ресурси доступні вже в ДО
Пріоритетні напрями розвитку	Національна ідентичність, моральне виховання	Здоровий спосіб життя, підтримка сімей	Цифрова грамотність, STEAM, багатомовність

3. Рекомендації для покращення системи в Литві та Латвії (з урахуванням досвіду Естонії):

Розширення цифрової інфраструктури в закладах дошкільної освіти.

- **Посилення фокусу на компетентнісному підході** й інтеграції STEAM-освіти з раннього віку.

- **Запровадження ваучерних систем підтримки родин** для забезпечення доступу до якісної освіти без залежності від місця проживання.
- **Зменшення нормативів «дитина : вихователь»** до рівня Естонії, що забезпечує кращу якість індивідуальної роботи з дітьми.

Висновки до теми 5.

Країни Балтії демонструють високий рівень розвитку систем дошкільної освіти, орієнтованої на доступність, якість і інклюзію.

- **Естонія** є лідером у впровадженні інноваційних технологій та розвитку компетентнісного підходу.
- **Латвія** акцентує увагу на підтримці сімей і здоровому розвитку дітей.
- **Литва** активно реформує свою систему, роблячи акцент на патріотичне виховання та підготовку до школи через ігрові методи.

Загалом, балтійські моделі дошкільної освіти можуть слугувати прикладом для впровадження ефективних практик у системах інших країн.

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання:

1. Порівняння систем дошкільної освіти України та країн Балтики (Литва, Латвія, Естонія).
2. Реформи в освіті та їх наслідки.

Практичні завдання:

1. Підготувати аналітичний огляд реформ в дошкільній освіті України, країнах Балтики (Литва, Латвія, Естонія).
2. Скласти порівняльну таблицю основних елементів систем дошкільної освіти трьох країн.

Питання до самоконтролю:

1. Які основні риси системи дошкільної освіти в Україні?
2. Як змінювалася система дошкільної освіти в країнах Балтики (Литва, Латвія, Естонія) за останні роки?
3. Які освітні реформи було проведено в Литві?
4. Які спільні та відмінні риси систем дошкільної освіти України?

Тема 6. «Лісові садочки» (Forest Kindertens) у розвинених країнах Європи та України

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання:

1. Аналіз підходів до створення «лісових садочків» (Forest Kindertens) у розвинених країнах Європи.

2. Узагальнений аналіз ефективності моделей лісових садочків для соціального, емоційного та когнітивного розвитку дітей, базуючись на дослідженнях і практиці європейських країн.
3. Огляд рекомендацій ВООЗ (WHO) та ЮНЕСКО щодо впровадження лісових садочків у сучасних системах дошкільної освіти.
4. Концепції впровадження лісового садочка в українських реаліях з урахуванням рекомендацій ВООЗ, ЮНЕСКО та європейського досвіду.

Стислий контент теми 6.

1. Структурований аналіз підходів до створення «лісових садочків» (Forest Kindergartens) у розвинених країнах Європи, включно з офіційними джерелами для поглибленого вивчення

Країна	Особливості підходу	Методологічна база	Приклади програм/ініціатив	Гіперпокликання
Німеччина	Фундатори лісових садочків (з 1950-х рр.) Акцент на розвиток самостійності та фізичної витривалості Мінімальне використання штучного середовища Відомі як «Ur och Skur» (Дош і Сонце)	Концепція Waldkindergarten Педагогіка природи (Naturpädagogik)	Waldkindergarten Freiburg Waldkindergarten Verband	Waldkindergarten Verband
Швеція	Філософія всебічного розвитку через природу Співпраця з екологічними організаціями Вважається батьківщиною сучасних лісових садочків (з 1950-х рр.) Всі погодні умови – привід	Friluftsliv (життя на природі) Концепція Lpfö 18 (дошкільна освіта)	Програма «Ur och Skur»	Friluftsförbundet
Данія	Вважається батьківщиною сучасних лісових садочків (з 1950-х рр.) Всі погодні умови – привід	Концепція «Himmel og Jord» (Небо і Земля) Філософія природоорієнтованого виховання	Skovbørnehaver (лісові садки)	Огляд моделі

Країна	Особливості підходу	Методологічна база	Приклади програм/ініціатив	Гіперпосилання
Фінляндія	для досліджень природи Формування екологічної свідомості Відомі як «Metsäpäiväkoti» Поєднання лісових прогулянок і освітніх занять Сильна увага на психічне здоров'я дітей через контакт з природою Відомі як «Forest Schools»	Національна стратегія «Learning in Nature» - VASU (дошкільний стандарт)	Metsäpäiväkoti організовані муніципалітетами	Офіційна інформація
Великобританія	Важлива роль сертифікованих інструкторів Forest School Розвиток лідерства і командної взаємодії - Концепція «Utebarnehager» (садочки під відкритим небом)	Forest School Association Framework - Early Years Foundation Stage (EYFS)	Forest Schools в Англії, Шотландії, Уельсі	Forest School Association
Норвегія	Велика кількість часу на природі навіть у зимовий період Сильний акцент на ризикованій грі	Friluftsliv Державна підтримка outdoor learning	Utebarnehager програми	Utebarnehager Info
Франція	Розвиток концепції «École de la forêt» Орієнтація на екологічне	Екологічна освіта в рамках програми Éducation à l'environnement	Écoles de la forêt у регіонах Ельзас та Бретань	Éducation à l'environnement

Країна	Особливості підходу	Методологічна база	Приклади програм/ініціатив	Гіперпосилання
	виховання та фізичний розвиток Залучення батьків до участі в програмах			

2. Узагальнений аналіз ефективності моделей лісових садочків для соціального, емоційного та когнітивного розвитку дітей, базуючись на дослідженнях і практиці європейських країн

1. Соціальний розвиток

Критерій	Ефективність	Пояснення
Розвиток комунікації	Висока	Діти активно взаємодіють у невимушеному середовищі, навчаються домовлятися, співпрацювати, розв'язувати конфлікти без втручання дорослих.
Розвиток емпатії та турботи	Висока	Через спостереження за живою природою формується чутливість до потреб інших, розвивається відповідальність.
Лідерські якості	Висока	Організація спільних ігор у природі часто передбачає вибір лідера, прийняття рішень у групі.
Приклад дослідження	UK Forest School Impact Study (2010) – підтверджено покращення соціальних навичок у дітей 4–6 років.	

2. Емоційний розвиток

Критерій	Ефективність	Пояснення
Зниження рівня стресу	Дуже висока	Природа має доказаний заспокійливий ефект (ефект біофілії), знижує тривожність, агресивність.

Критерій	Ефективність	Пояснення
Розвиток емоційної стійкості	Висока	Завдяки помірному ризику та самостійності діти вчаться долати труднощі й невдачі.
Покращення настрою та впевненості в собі	Висока	Фізична активність на природі стимулює вироблення «гормонів щастя» (серотонін, дофамін).
Приклад дослідження	Swedish Outdoor Pedagogy Research (2018) – відзначено значне покращення емоційного стану дітей ясельного віку після щоденних лісових прогулянок.	

3. Когнітивний розвиток

Критерій	Ефективність	Пояснення
Розвиток критичного мислення	Висока	Дослідження природних явищ, участь у міні-дослідженнях, пошук рішень у нестандартних ситуаціях.
Формування навичок вирішення проблем	Висока	Використання природних ресурсів для ігор та проєктів розвиває нестандартне мислення.
Концентрація уваги та спостережливість	Висока	Активне спостереження за природними змінами формує уважність і аналітичні здібності.
Приклад дослідження	Danish Forest Kindergarten Study (2020) – діти лісових садочків показали вищі результати в тестах на увагу та пам'ять порівняно з дітьми традиційних садочків.	

3. Огляд рекомендацій ВООЗ (WHO) та ЮНЕСКО щодо впровадження лісових садочків у сучасних системах дошкільної освіти

Рекомендації ВООЗ (World Health Organization)

Документ: *Guidelines on Physical Activity, Sedentary Behaviour and Sleep for Children under 5 Years of Age* (2019) [Переглянути документ](#)

Ключові рекомендації:

- Діти віком до 5 років повинні проводити щонайменше **180 хвилин фізичної активності щодня**, з яких 60 хвилин – на свіжому повітрі.
- Зменшення часу сидячої діяльності та екранного часу.
- Активне перебування на природі розглядається як ефективний спосіб покращення психічного та фізичного здоров'я дітей.

Роль лісових садочків:

- ВООЗ визнає, що участь у програмах outdoor education (включаючи лісові садочки) **зменшує ризики ожиріння, депресивних станів і когнітивних порушень** у дітей раннього віку.
- Сприяння розвитку дрібної та великої моторики через природну активність.

Рекомендації ЮНЕСКО (UNESCO)

Документ: *Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives* (2017) [Переглянути документ](#)

Ключові рекомендації:

- Освіта для сталого розвитку має починатися з раннього віку та включати **формування екологічної свідомості**.
- Пропонується запроваджувати навчальні практики, які сприяють **емоційному зв'язку дітей із природою** та розумінню важливості сталого розвитку.

Роль лісових садочків:

- ЮНЕСКО вважає, що лісові садочки сприяють **формуванню екологічної культури та відповідального ставлення до довкілля**.
- Підтримка використання інтегрованого підходу: розвиток емоційного інтелекту, когнітивних навичок і соціальної відповідальності через практичну взаємодію з природою.

Спільні рекомендації ВООЗ і ЮНЕСКО:

- Створення безпечного, доступного та різноманітного природного середовища для дітей раннього віку.
- Інтеграція програм лісових садочків у національні освітні стратегії як один із форматів забезпечення сталого розвитку.
- Навчання педагогів новим підходам роботи з дітьми в природному середовищі (розробка національних стандартів підготовки вихователів лісових садочків).
- Створення умов для участі сімей у діяльності лісових садочків для формування спільної культури відповідального природокористування.

4. Концепції впровадження лісового садочка в українських реаліях з урахуванням рекомендацій ВООЗ, ЮНЕСКО та європейського досвіду

Мета створення:

Забезпечення гармонійного розвитку дітей раннього та дошкільного віку через інтеграцію природоорієнтованих підходів у виховання, сприяння зміцненню фізичного та психічного здоров'я, розвитку екологічної свідомості та соціальної активності.

Основні завдання:

- Створення безпечного освітнього простору у природному середовищі (парки, ліси, екозони).
- Розвиток емоційної стійкості, самостійності та комунікативних навичок дітей.
- Формування екологічної компетентності згідно з Цілями сталого розвитку ООН (ЦСР 4, 13, 15).
- Розвиток фізичної витривалості та зміцнення імунітету через постійне перебування на свіжому повітрі.

Організаційно-методичне забезпечення:

Компонент	Зміст
Освітнє середовище	Відкритий природний простір: лісопаркові зони, екостежки, мобільні навчальні локації (намети, дерев'яні конструкції, мобільні укриття у разі негоди).
Програма розвитку	Гра в природному середовищі (free play) Розвивальні прогулянки та дослідницькі експедиції Мистецькі заняття з природними матеріалами (арт-терапія) Ранкові та вечірні кола спілкування для емоційної підтримки Казкотерапія та етноосвіта з використанням народних традицій

Компонент	Зміст
Кадрове забезпечення	Підготовлені вихователі зі спеціалізацією з outdoor education Сертифікація за стандартами Forest School (за моделлю Великої Британії) Наявність психолога для підтримки емоційного добробуту дітей
Безпека	Розробка детального плану ризик-менеджменту Наявність аптечки, планів евакуації, постійний моніторинг здоров'я дітей Співпраця з місцевими службами ДСНС і медицини
Співпраця з батьками	Проведення спільних природничих майстер-класів Регулярні зустрічі та консультації для батьків Залучення батьків до проєктів сталого розвитку (створення екостежок, садів)

Нормативно-правова основа:

- Закон України «Про дошкільну освіту» (з можливістю створення альтернативних форм організації ЗДО).
- Постанова КМУ №305 від 12.03.2003 р. «Про затвердження Положення про дошкільний навчальний заклад» (з оновленням про альтернативні формати).
- Врахування санітарних норм (ДСанПіН) з адаптацією до outdoor education.

Очікувані результати:

- Зменшення рівня хронічних захворювань і порушень психоемоційного стану серед дітей (за 1 рік впровадження).
- Підвищення рівня фізичної активності на 30–50% порівняно з традиційними ЗДО.
- Формування у дітей сталого екологічного мислення та соціально відповідальної поведінки.

Рекомендовані джерела для адаптації програм:

- ВООЗ: [WHO Guidelines 2019](#)
- ЮНЕСКО: [Education for Sustainable Development Goals](#)
- Великобританія: [Forest School Association](#)
- Фінляндія: National Core Curriculum for ECEC (VASU)

Висновки до теми 6.

- У більшості країн Європи лісові садочки є інтегрованою частиною державних або муніципальних систем освіти.
- Основний акцент робиться на формування природоорієнтованого мислення, фізичної витривалості, емоційної стійкості та командної взаємодії.
- Педагогічні технології спрямовані на гармонійний розвиток особистості через ігрову, пізнавальну та дослідницьку діяльність у природному середовищі.
- Лісові садочки мають доведену ефективність для гармонійного розвитку особистості, сприяючи балансу між фізичним, емоційним, соціальним і когнітивним розвитком.
- Психофізіологічні дослідження підтверджують, що діти, які відвідують такі садочки, мають вищий рівень стресостійкості, розвинену соціальну компетентність, кращу концентрацію уваги та стійку мотивацію до навчання.

Практичні завдання:

1. Підготувати презентацію-аналіз підходів до створення «лісових садочків» (Forest Kindertartens) у розвинених країнах Європи.
2. Написати есе з теми: «Інноваційні підходи в освіті: глобальні тенденції та локальні виклики».

Питання до самоконтролю:

1. Аналіз підходів до створення «лісових садочків» (Forest Kindertartens) у розвинених країнах Європи.
2. Узагальнений аналіз ефективності моделей лісових садочків для соціального, емоційного та когнітивного розвитку дітей, базуючись на дослідженнях і практиці європейських країн.
3. Огляд рекомендацій ВООЗ (WHO) та ЮНЕСКО щодо впровадження лісових садочків у сучасних системах дошкільної освіти.
4. Концепції впровадження лісового садочка в українських реаліях з урахуванням рекомендацій ВООЗ, ЮНЕСКО та європейського досвіду.

ТЕСТ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ до дисципліни «Моделі та технології дошкільної освіти в закордонних країнах»

1. У якій країні зародилася методика Монтессорі?
 - A) Франція
 - B) Італія ☒
 - C) Німеччина
 - D) Швейцарія
2. Який основний принцип Вальдорфської педагогіки?
 - A) Свобода вибору для дітей ☒
 - B) Чіткий розклад занять

- C) Акцент на технологіях
D) Раннє навчання грамоті
3. Яка країна першою впровадила концепцію «навчання через гру» (*play-based learning*)?
- A) Швеція ☒
B) США
C) Німеччина
D) Канада
4. Яка головна мета програми «Head Start» у США?
- A) Підготовка до школи ☒
B) Розвиток креативності
C) Соціальна адаптація
D) Розвиток фізичних навичок
5. У якій країні зародилася Reggio Emilia методика?
- A) Італія ☒
B) Іспанія
C) Франція
D) Швейцарія
6. Яка основна риса фінської системи дошкільної освіти?
- A) Раннє навчання письма
B) Відсутність обов'язкових занять ☒
C) Жорстка система оцінювання
D) Акцент на підготовці до школи
7. STREAM-освіта у закладах дошкільної освіти охоплює такі напрямки, крім:
- A) Інженерія,
B) Читання і письмо
C) Мистецтво
D) Спорт ☒
8. Який елемент є ключовим у методиці Монтесорі?
- A) Дисципліна
B) Самостійний вибір ☒
C) Жорстке дотримання програми
D) Контроль з боку вихователя
9. Який підхід є основним у системі дошкільної освіти Японії?
- A) Розвиток емоційного інтелекту
B) Дисципліна та відповідальність ☒
C) Творчість
D) Індивідуальний підхід
10. У якій країні існує найбільша кількість приватних дитячих садків?
- A) США ☒

- B) Німеччина
- C) Франція
- D) Швеція

11. Яка країна першою запровадила державне фінансування дошкільної освіти?

- A) Фінляндія
- B) Швеція ☒
- C) Канада

D) Великобританія

12. Хто автор концепції «навчання через відкриття»?

- A) Лев Виготський
- B) Джон Дьюї ☒
- C) Марія Монтессорі
- D) Рудольф Штайнер

13. У чому полягає головна ідея Reggio Emilia методики?

- A) Раннє навчання грамоті
- B) Роль педагога як спостерігача та фасилітатора ☒
- C) Контроль за навчанням
- D) Дисципліна та розклад

14. У якій країні основний акцент у дошкільній освіті роблять на фізичний розвиток дітей?

- A) Німеччина
- B) Японія
- C) Австралія ☒
- D) Фінляндія

15. Яка головна мета вальдорфської педагогіки?

- A) Раннє навчання читанню
- B) Розвиток творчості ☒
- C) Дисципліна
- D) Підготовка до школи

16. Яка країна першою впровадила інклюзивну дошкільну освіту на державному рівні?

- A) США
- B) Канада
- C) Швеція ☒
- D) Франція

17. Що є основою гри у фінських дитячих садках?

- A) Розвиток соціальних навичок ☒
- B) Фізичний розвиток
- C) Підготовка до школи
- D) Вивчення іноземної мови

18. У методиці Монтессорі навчання базується на:

- A) Дисципліні
- B) Природному розвитку дитини ☒
- C) Жорсткому контролю
- D) Зовнішній мотивації

19. Який підхід до дошкільної освіти домінує у Великій Британії?

- A) Дисципліна
- B) Гра ☒
- C) Раннє навчання грамоті
- D) Контроль

20. Що є основою японської моделі дошкільної освіти?

- A) Творчість
- B) Підготовка до школи
- C) Соціальна взаємодія ☒
- D) Академічна успішність

21. Яка модель передбачає свободу вибору дітей у навчанні?

- A) Вальдорфська
- B) Монтессорі ☒
- C) Традиційна
- D) Британська

22. Що є основою підходу Reggio Emilia?

- A) Роль педагога як керівника
- B) Роль педагога як спостерігача ☒
- C) Дисципліна
- D) Розклад занять

23. Яка країна першою впровадила дошкільну STREAM-освіту?

- A) США ☒
- B) Фінляндія
- C) Канада
- D) Франція

24. У якій країні дошкільна освіта є частиною національної системи освіти?

- A) США
- B) Німеччина
- C) Фінляндія ☒
- D) Японія

25. Основний принцип Монтессорі-педагогіки:

- A) Дисципліна
- B) Самостійність ☒
- C) Контроль
- D) Жорстке планування

26. *STREAM-освіта в дитячих садках акцентує увагу на:*

A) Мистецтво ☒

B) Контроль

C) Оцінювання

D) Меморандум

27. *Що є основою фінської системи дошкільної освіти?*

A) Підготовка до школи

B) Вільна гра ☒

C) Академічна успішність

D) Дисципліна

28. *У якій країні широко використовується модель «лісових дитячих садків» (Forest School)?*

A) Німеччина ☒

B) США

C) Франція

D) Італія

29. *Що є ключовим елементом Вальдорфської педагогіки?*

A) Академічна підготовка

B) Розвиток творчості та фантазії ☒

C) Жорстка дисципліна

D) Оцінювання знань

30. *Яка головна мета системи дошкільної освіти у Фінляндії?*

A) Раннє навчання грамоти

B) Формування соціальних навичок через гру ☒

C) Контроль за навчанням

D) Розвиток пам'яті та уваги.

Ці питання спрямовані на оцінку знань студентів з основних тем компаративної педагогіки, а також на розуміння різних систем дошкільної освіти та підходів у дошкільній освіті.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ

НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКЕ ЗАВДАННЯ (ІНДЗ)

Завдання пропонуються здобувачам на вибір.

Завдання 1: Порівняльний аналіз систем дошкільної освіти двох країн

Оберіть дві країни (наприклад, Україну та Німеччину) та проведіть порівняльний аналіз їх систем дошкільної освіти. Схарактеризуйте такі аспекти: структура системи дошкільної освіти, навчальні програми, методи оцінювання, роль учителя, вплив культурних чинників. Результати представити у вигляді письмового звіту обсягом 10-12 сторінок.

Завдання 2: Історичний розвиток компаративної педагогіки

Дослідити історію розвитку компаративної педагогіки як наукової дисципліни. Опишіть основні етапи її становлення, ключові постаті та їхній внесок, а також пріоритетні напрями сучасних досліджень. Підготуйте реферат обсягом 8-10 сторінок.

Завдання 3: Вплив міжнародних організацій на системи дошкільної освіти

Дослідити вплив міжнародних організацій (наприклад, ЮНЕСКО, ОЕСР) на реформування систем дошкільної освіти різних країн. Оберіть конкретну країну та опишіть, як рекомендації цих організацій були впроваджені у її освітню систему. Результати представити у вигляді аналітичного звіту обсягом 10-12 сторінок.

Завдання 4: Інноваційні методи навчання в дошкільній освіті

Дослідити сучасні інноваційні методи навчання, які використовуються в дошкільній освіті в різних країнах (наприклад, проєктне навчання, STREAM-освіта, «лісові садочки» тощо). Виберіть одну або декілька країн для детального аналізу. Підготуйте презентацію з результатами дослідження на 15-20 слайдів.

Завдання 5: Вивчення системи дошкільної освіти у Фінляндії

Здійснити дослідження системи дошкільної освіти у Фінляндії, яка вважається однією з найкращих у світі. Схарактеризуйте такі аспекти: структура системи дошкільної освіти, підходи до навчання, роль вихователя дитячого садка, залучення батьків до освітнього процесу. Підготуйте реферат обсягом 8-10 сторінок.

Завдання 6: Порівняння інклюзивної освіти в різних країнах

Дослідити підходи до інклюзивної освіти в різних країнах (наприклад, США, Швеція, Японія). Порівняйте законодавчі основи, методи інтеграції дітей з особливими потребами, ресурси та підтримку для педагогів закладів дошкільної освіти. Презентуйте результати у вигляді порівняльної таблиці та пояснювального звіту обсягом 10-12 сторінок.

Завдання 7: Роль сім'ї та суспільства в системах дошкільної освіти

Дослідити роль сім'ї та суспільства в системах дошкільної освіти різних країн (наприклад, Японії, Італії, США). Схарактеризуйте, як сім'я та суспільство впливають на освітній процес, взаємодію педагогів закладів дошкільної освіти і батьків, та участь громади в школах. Підготуйте аналітичний звіт обсягом 10-12 сторінок.

Завдання 8: Порівняльний аналіз підготовки педагогів закладів дошкільної освіти.

Оберіть кілька країн і порівняйте їх системи підготовки педагогів закладів дошкільної освіти. Схарактеризуйте такі аспекти: структура педагогічної освіти, вимоги до кандидатів, навчальні програми, практична підготовка, методи оцінювання. Презентуйте результати у вигляді реферату обсягом 8-10 сторінок.

Ці завдання спрямовано на глибоке вивчення різних аспектів компаративної педагогіки та розвиток аналітичних навичок у студентів.

Запитання
до заліку з дисципліни «Моделі та технології дошкільної освіти
в закордонних країнах»

1. Загальні питання про дошкільну освіту у світі

1. У чому полягає мета дошкільної освіти в різних країнах світу?
2. Які міжнародні документи регулюють дошкільну освіту (наприклад, Конвенція ООН про права дитини)?
3. Які підходи до організації дошкільної освіти поширено в країнах Західної Європи?
4. Які відмінності між державними та приватними закладами дошкільної освіти в різних країнах?
5. Які чинники впливають на формування національних моделей дошкільної освіти?

2. Порівняння моделей дошкільної освіти

6. Схарактеризуйте особливості дошкільної освіти у скандинавських країнах.
7. У чому полягає суть моделі дошкільної освіти Монтесорі та як вона впроваджується у світі?
8. Відмінності між моделями Вальдорфської та Монтесорі-педагогіки.
9. Які особливості має британська модель дошкільної освіти?
10. У чому полягають головні риси японської системи дошкільної освіти?

3. Питання про конкретні освітні технології

11. Які освітні технології найчастіше застосовуються у системі дошкільної освіти США?
12. У чому полягає сутність гри як основного методу навчання у фінських дитячих садках?
13. Схарактеризуйте роль інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у дошкільній освіті в Європі.
14. Як впроваджується методика Reggio Emilia у закладах дошкільної освіти Італії та світу?
15. Які особливості має програма «Head Start» у США?

4. Підходи до виховання та навчання

16. У чому полягає сутність концепції «навчання через гру» (play-based learning)?
17. Як реалізується інклюзія у закладах дошкільної освіти Канади?
18. Які методи використання природи в освітньому процесі застосовуються у скандинавських країнах?
19. Як розвивають соціально-емоційні навички дошкільнят у Німеччині?
20. Які підходи до навчання грамоти застосовуються у французьких дитячих садках?

5. STREAM-освіта та інновації

21. У чому полягає суть STREAM-освіти у закордонних дитячих садках?
22. Які освітні технології застосовуються у межах програми STREAM у США та Канаді?
23. Як забезпечується розвиток креативності в межах STREAM-освіти у закладах дошкільної освіти Великої Британії?
24. Які країни мають найкращі результати у впровадженні STREAM-освіти для дошкільнят?
25. Які методи роботи з дітьми з РДУГ застосовуються у межах STREAM-освіти у закордонних дитячих садках?

6. Організаційні питання та управління

26. Як фінансується дошкільна освіта у Фінляндії та Швеції?
27. Які вимоги до професійної підготовки вихователів у закордонних закладах дошкільної освіти?
28. Як здійснюється оцінювання якості дошкільної освіти у Великій Британії?
29. Які основні відмінності в управлінні дошкільною освітою у державному та приватному секторах у США?
30. Як організована підготовка до школи у системі дошкільної освіти Франції та Німеччини?

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО ДИСЦИПЛІНИ

1. Василенко Л. А. Порівняння систем вищої освіти: Україна і Польща // *Вища освіта України*. 2021. №2. С. 28-35.
2. Завалевська Н. А. Підготовка педагогів закладів дошкільної освіти в Україні та зарубіжних країнах: компаративний аналіз // *Порівняльно-педагогічні студії*. 2019. №4. С. 9-15.
3. Іванченко О. О. Компаративна педагогіка: аналіз підходів до вивчення систем дошкільної освіти зарубіжних країн // *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. №3. С. 45-52.
4. Козак Л. В. Методики викладання в дошкільній освіті: порівняння українського та зарубіжного досвіду // *Освіта і суспільство*. 2018. №5. С. 38-44.
5. Костенко Н. Досвід контент-аналізу: моделі та практики : *монографія* / Наталія Костенко, Валерій Іванов. – К. : Центр вільної преси, 2003. 200 с.
6. Кременюк О. С. Культурні чинники та їх вплив на системи дошкільної освіти: порівняльний аналіз // *Соціально-гуманітарні аспекти розвитку освіти*. 2020. №3. С. 14-21.

7. Локшина О. І. Освітні реформи в країнах Європейського Союзу: компаративний аналіз // *Порівняльна професійна педагогіка*. 2019. Т. 9, № 4. С. 11-19.
8. Ляшенко О. І. Стандартизація освіти у контексті глобалізації: український та міжнародний досвід // *Педагогіка і сучасність*. 2020. №1. С. 55-62.
9. Освітній омбудсмен України. Особливості дошкільної освіти в країнах Європи. 2023. <https://eo.gov.ua/osoblyvosti-doshkilnoi-osvity-v-krainakh-yevropy-osnovni-vidminnosti-z-ukrainoiu/2023/11/01/>
10. Порівняльна педагогіка: методологічні орієнтири українських компаративістів : хрестоматія / авторський колектив. – К. : Педагогічна думка, 2015. 176 с.
11. Пуховська Л. П. Інноваційні методи навчання в початковій школі: міжнародний досвід та українська практика // *Молодий вчений*. 2018. №11. С. 30-37.
12. Соколова І. В. Проблеми неперервної професійної освіти: тезаурус наукового дослідження: наук. видання / С. О. Сисоєва, І.В. Соколова / АПН України. Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих, МОН. Маріупольський держ. гуманітарний ун-т – Київ – Маріуполь: 2010. 299 с. Туркот Т. І. Інклюзивна освіта в Україні та Західній Європі: порівняльний аспект // *Вісник психології і педагогіки*. 2021. №2. С. 22-29.
13. Цюра С. Особливості методології порівняльних педагогічних досліджень // *Порівняльно-педагогічні студії*. 2013. № 2-3 (16-17). С. 7–13.
14. Щука Г. П. Методологічні основи порівняльно-педагогічних досліджень // *Науковий вісник Донбасу*. 2012. Луганськ. № 2. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvd_2012_2_10.pdf
15. Altbach P. G., Reisberg L., & Rumbley L. E. (2009). Trends in Global Higher Education: Tracking an Academic Revolution. UNESCO.
16. Arnove R. F., & Torres C. A. (Eds.). (2012). Comparative Education: The Dialectic of the Global and the Local. Rowman & Littlefield.
17. Bray M., Adamson B., & Mason M. (Eds.). (2007). Comparative Education Research: Approaches and Methods. Springer.
18. Cowen R., & Kazamias A. M. (Eds.). (2009). International Handbook of Comparative Education. Springer.
19. Crossley M., & Watson K. (2003). Comparative and International Research in Education: Globalisation, Context and Difference. Routledge.
20. Epstein E. H. (Ed.). (2015). Crafting a Global Field: Six Decades of the Comparative and International Education Society. Springer.
21. Kruty K., Desnova I. Introduction of the italian Reggio – approach to the creation of the environment in local communities of ukraine / *Territory of innovations: best practices for sustainable development at the local level. Part 1: digest of analytical stage of international scientific and educational project*.

Collective Monograph. Sc. ed. V. Omelianenko, O. Prokopenko, T. Tirto. Tallinn : Teadmus. 2022. P.50-75.

22. Kubow P. K., & Fossum P. R. (2007). *Comparative Education: Exploring Issues in International Context*. Pearson.

23. Mundy K., Green A., Lingard B., & Verger A. (Eds.). (2016). *The Handbook of Global Education Policy*. Wiley-Blackwell.

24. Phillips D., & Schweisfurth M. (2014). *Comparative and International Education: An Introduction to Theory, Method, and Practice*. Bloomsbury Academic.

25. Wiseman A. W., & Anderson E. (Eds.). (2013). *Annual Review of Comparative and International Education 2013*. Emerald Group Publishing Limited.

ДОДАТКИ

Додаток А

ГЛОСАРІЙ

ДО ДИСЦИПЛІНИ «МОДЕЛІ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ЗАКОРДОННИХ КРАЇНАХ»

Ігрові технології навчання – це особливий метод навчання, який передбачає засвоєння навчального матеріалу та змісту освіти, формує взаємодію педагога і студента за допомогою гри, а також допомагає знайти та отримати бажану ціль, тобто досягти певного результату.

Індивідуальна форма роботи – це форма роботи, при якій кожен учень працює самостійно, темп його роботи визначається ступенем цілеспрямованості, розвитку інтересів, нахилів.

Комбінований контроль – поєднує індивідуальний контроль з фронтальним і груповим: учитель одночасно викликає для відповіді декількох учнів, один з них відповідає усно, 1-2 готуються до відповіді, виконуючи на класній дошці необхідну роботу, а решта учнів виконує індивідуальні письмові чи практичні завдання.

Компаративістика – глибоко інтелектуальна наука, відокремлена від філософії, соціології, політології, яка спроможна забезпечувати загальне накопичення й осмислення педагогічного досвіду людства, сприяти удосконаленню на цій базі національних систем дошкільної освіти, розкривати різноманітні напрями глобальної освітньо-педагогічної перспективи.

Мета порівняльної педагогіки: удосконалення власних систем дошкільної освіти на підставі аналізу даних і проблем, що стоять перед національними урядами; створення обґрунтованих узагальнень, виявлення загальних тенденцій та перспектив; поглиблення педагогічної теорії, створення крос-національної

педагогічної теорії, тобто генералізований педагогічний досвід; розвиток міжнародного взаєморозуміння.

Особистісно-орієнтований підхід у навчанні – це навчання, центром якого є особистість дитини, її самобутність, самостійність: суб'єктивний досвід кожного спочатку розкривається, а потім узгоджується зі змістом освіти.

Підсумковий контроль – здійснюється з метою оцінки результатів навчання на окремих завершених етапах освіти або на певному освітньому рівні.

Порівняльна педагогіка є наукою, повноцінною галуззю загальної теорії педагогіки, зміст якої полягає у виявленні, аналізі, оцінюванні подібних і відмінних ознак педагогічних систем різних країн та їх структурних елементів у взаємозв'язку з політичними, соціальними, економічними і культурними контекстами.

Самоконтроль – розумове вміння, спрямоване на порівняння результату власної діяльності з еталоном і передбачає здійснення контролю володіння іншомовною мовленнєвою діяльністю самим учнем.

Соціокультурна компетентність – це сукупність знань про країну виучуваної мови, національно-культурні особливості соціальної і мовленнєвої поведінки носіїв мови і здатність користуватися такими знаннями у процесі спілкування, керуючись звичаями, правилами поведінки, нормами етикету, адекватними соціальним умовам і стереотипам поведінки носіїв мови.

Тестування – сукупність етапів планування, складання і випробування тестів, обробки і інтерпретації результатів тесту.

ВИБІР ОБ'ЄКТА ДЛЯ КОМПАРАТИВНОГО АНАЛІЗУ

Як свідчить компаративістська практика і аналіз потреб розвитку освіти на сучасному етапі, об'єкти порівняння можна поділити на дві великих групи.

Групи об'єктів для порівняння

Системи освіти, їх структура, окремі елементи; особливості системи	Актуальні проблеми освіти, окремі педагогічні явища, факти
Вивчаються та зіставляються цілісні системи освіти бо їх окремі елементи, особливості, теоретико-практична картина систем, їх порівняльні оцінки	Вивчаються та порівнюються окремі актуальні проблеми, особливості їх вирішення; педагогічні явища і факти – спільні й протилежні для різних країн

Слід насамперед звернути увагу на деякі важливі вимоги до компаративного дослідження, без дотримання яких не можна досягти істотних успіхів. *Особливе значення мають такі вимоги:*

1) Той, хто береться за глибоке порівняльне дослідження, повинен добре орієнтуватися у суспільних науках, мати уявлення про особливості культурно-історичного розвитку й добре знати педагогіку та системи освіти якнайбільшої кількості зарубіжних країн. Базою вивчення системи дошкільної освіти кожної країни є знання результатів соціологічних досліджень, панівних філософських і релігійних поглядів, освітньої політики, що допоможе глибоко з'ясувати соціальні чинники, які істотно впливають на розвиток і спрямованість системи освіти.

2) Відбір об'єктів компаративістського дослідження залежить від мети дослідження. Якщо мета полягає в оцінці освіти у певному світовому регіоні, – пише Б.Л. Вульфсон, – дослідник здійснює вибір країн за ознаками, що забезпечують урахування їх сторичної, економічної, політичної, культурно-етнічної різноманітності (наприклад, високорозвинута й слаборозвинута країна; велика за територією і численна за населенням і мала країна; багатонаціональна, полірелігійна й однонаціональна та монорелігійна країна тощо).

Вивчаючи той чи інший аспект шкільної освіти на національному рівні, дослідник здійснює вибірку шкіл за такими ознаками, як належність (державні, приватні), кількість учнів (великі і малі школи), місцезнаходження (села, міста-мегаполіси, середні міста тощо) та ін.

3) Виявлення порівняльності педагогічних явищ та систем. Ідеться про те, що одна і та сама педагогічна мета може досягатися через застосування комбінацій різних педагогічних засобів. Педагогічні функції можуть реалізуватися за допомогою різних засобів, форм та методів.

Отже, відсутність у системі освіти, до якої звертається компаративіст, певних установ, структур, методів навчання і т. ін., які він чекає побачити, зовсім не означає прогалини в освіті. Насправді аналізована проблема у цій системі освіти розв'язується засобами, які відрізняються від тих, що застосовуються у національній системі освіти дослідника.

4) Порівняльні процедури мають забезпечувати валідність даних через їх перевірку у різних культурах і за різних умов. Важливо концентрувати увагу на фактах, явищах, особливостях, які справді відбуваються, а не взяті з сумнівних джерел. На вчених-компаративістах лежить велика відповідальність: вони повинні бути впевнені в соціальній, психологічній і педагогічній безпеці своїх рекомендацій. Тобто потрібно накопичити таку базу даних, які б доказово відображали подібність або несхожість систем дошкільної освіти, підходів, теоретичних концепцій.

5) Під час вивчення закордонної системи освіти важливим є знання іноземної мови, особливо специфіки педагогічної термінології. У педагогічних словниках зарубіжних країн є велика кількість термінів, які практично неможливо перекласти, а часто вони й не мають аналогів серед педагогічних явищ або категорій певної країни. Дж. Бірідей як досвідчений компаративіст підкреслює, що знання мови території, котра вивчається, й проживання на цій території є вирішальною умовою успіху компаративного дослідження. Він писав, що неспроможність виконати ці передумови стає перепорою для правильного розуміння природи системи дошкільної освіти, яка вивчається, з такою самою ефективністю, як і сліпота. Тільки у виняткових випадках праці людей, які не дотримувалися цих передумов, є достовірними. Знання мови країни прискорює подорож, а подорож допомагає у вивченні мови.

Під час відвідування зарубіжних країн і шкіл може бути багато виправдань щодо незначної підготовки у їхній мові або взагалі без неї, але немає виправдань, якщо хто-небудь, зацікавлений у компаративістиці, повертається з країни, котру вивчав, не володіючи елементарними знаннями мови, з якою щойно зустрічався. Якщо подорож неможлива, дослідники повинні докласти зусиль, спрямованих на підтримання тісних особистих зв'язків. Інтерв'ювання іноземних педагогів, котрі приїждять, слухання радіопрограм країни, що вивчається, перегляд численних фотографій, читання щоденної преси, ознайомлення з місцевою кінопродукцією мають на меті поглиблене сприйняття й «злиття» з культурою, що вивчається. Мова і подорож також допомагають постійно перевіряти свої упередження і забобони, які часто не усвідомлюються. Суб'єктивність – лихо всіх суспільних дисциплін.

6) Важливою вимогою до компаративного дослідження є розроблення ключових параметрів порівняння відповідно до мети вивчення. Безсистемне збирання та опис фактів, про які дізнався дослідник або спостерігав без мети й чіткого визначення є не наукою, а белетристикою, спогадами і т. ін. Це особливо підкреслює Дж. Бірідей у праці «Порівняльний метод в освіті» (1964). Для

порівняння підходів української й американської школи до морального виховання учнів один із авторів цього документа визначив такі ключові параметри: функції школи в моральному вихованні учнів; напрями педагогічних досліджень; домінантні моральні цінності, до яких залучаються учні; методи виховання; критерії вихованості учнів тощо.

Отже, визначення ключових параметрів порівняння дає можливість одержати чіткі відповіді на ті питання, які цікавлять дослідників або керівників вітчизняної освіти. Додержання сформульованих вище вимог разом з використанням надійної технології і методики дослідження забезпечують компаративістський характер дослідження.

Джерело: Порівняльна педагогіка: методологічні орієнтири українських компаративістів : хрестоматія / авторський колектив. – К. : Педагогічна думка, 2015. С. 44-45.

Додаток В

ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ПОРІВНЯННЯ

Системи дошкільної освіти США та Канади мають багато спільного, але також і суттєві відмінності, що зумовлені історичними, культурними та політичними особливостями кожної країни. Обидві країни мають високий рівень розвитку освіти та широкий спектр навчальних програм і можливостей для учнів та студентів. У даному рефераті розглянемо основні елементи систем дошкільної освіти США та Канади, їх структуру, рівні освіти, підходи до викладання та інші важливі аспекти.

Структура системи дошкільної освіти США

1. Дошкільна освіта в США не є обов'язковою та охоплює різні програми для дітей віком від 3 до 5 років, такі як дитячі садочки та центри розвитку. Основна мета – підготовка дітей до шкільного навчання, розвиток соціальних та когнітивних навичок.

2. Дошкільна освіта (elementary school) триває з 1 по 5 або 6 класи, в залежності від штату. Вік учнів – від 6 до 11-12 років. Основні предмети включають математику, читання, письмо, природничі науки та соціальні науки.

3. Середня освіта поділяється на дві частини:

Middle School (середні класи) – з 6 по 8 класи, для учнів віком від 11 до 14 років.

High School (старші класи) – з 9 по 12 класи, для учнів віком від 14 до 18 років.

Учні в старших класах мають можливість вибору предметів, що дозволяє готуватися до вступу до університету або технічного навчального закладу.

4. Система вищої освіти охоплює:

Community Colleges (дворічні коледжі) – пропонують програми асоційованого ступеня (Associate Degree).

Чотирирічні коледжі та університети – пропонують програми бакалаврату (Bachelor's Degree), магістратури (Master's Degree) та докторантури (Doctorate).

Структура системи дошкільної освіти Канади

1. Дошкільна освіта. Як і в США, дошкільна освіта в Канаді не є обов'язковою. Вона охоплює програми для дітей від 3 до 5 років, які зосереджені на підготовці до початкової школи.

2. Дошкільна освіта охоплює класи з 1 по 6 або 8, в залежності від провінції. Основні предмети аналогічні до тих, що викладаються у США: математика, мови, природничі науки та соціальні науки.

3. Середня освіта поділяється на:

Junior High School (середні класи) – з 7 по 9 класи.

Senior High School (старші класи) – з 10 по 12 класи.

Учні в старших класах також мають вибір предметів та можуть спеціалізуватися в певних галузях знань.

4. Вища освіта охоплює:

Community Colleges – пропонують програми сертифікатів, дипломів та асоційованих ступенів.

Університети – пропонують програми бакалаврату, магістратури та докторантури.

Порівняння та особливості

Фінансування та управління: Обидві країни мають децентралізовану систему фінансування та управління освітою. В США за освіту відповідають штати, а в Канаді – провінції. Відмінності в політиках і стандартах можуть значно відрізнятись в залежності від регіону. У старших класах і вищій освіті учні обох країн мають широкий вибір програм та курсів, що дозволяє їм спеціалізуватися у вибраних галузях.

Стандарти та оцінювання: у США існують загальнонаціональні стандарти, такі як Common Core, які визначають основні вимоги до навчання в різних штатах. В Канаді стандарти встановлюються на рівні провінцій.

Вища освіта в обох країнах є високорозвиненою та пропонує широкий спектр програм. Однак, канадські університети мають тенденцію до більш доступного навчання для громадян Канади, порівняно з американськими.

Системи дошкільної освіти США та Канади мають спільні риси, такі як структура рівнів освіти та широкий вибір програм, але також і суттєві відмінності в управлінні, фінансуванні та стандартах. Обидві країни надають великі можливості для особистісного та професійного розвитку учнів та студентів, забезпечуючи високу якість освіти на всіх рівнях.

ДАНСЬКА ЛОКАЛЬНА ОСВІТНЯ ІННОВАЦІЯ «ЗВІЛЬНИТИСЬ ВІД ЦЬКУВАННЯ!» (ІНША НАЗВА – «ДИТЯЧИЙ САДОК БЕЗ НАСИЛЛЯ»)

Освітньою інновацією є данська технологія «Звільнитись від цькування!» (інша назва – «Дитячий садок без насилля»).

Сутність технології полягає в чотирьох цінностях, які прищеплюються дітям за допомогою ігор, занять і ведмедиків: турбота, толерантність, чесність, сміливість. Мета – прищепити дітям зазначені цінності, навчити більш усвідомлено осмислювати соціальні ситуації, розпізнавати емоції та реагувати зі співпереживанням, а також зробити так, щоб батьки, педагоги і дитина стали однією командою, не боялися ділитися одне з одним, допомагали і піклувалися одне про одного.

Є й великий бузковий (лавандовий) ведмедик, один на групу, він не є іграшкою в осередку, це персонаж, який приходить на гостину.

Великий ведмідь не фіолетового, а саме бузкового або лавандового кольору. Цей колір означає легкість, відкритість і притаманний людям, які несуть у собі творчий початок. Прагнення до досконалості – ось їхня основна життєва мета. Вони не схожі на тих, хто оточує, і завжди витають у хмарах. Такі люди наділені гнучким і творчим складом розуму, схильні до імпровізації.

Можливо, саме тому данці обрали цей колір для своєї технології. У кожної дитини є своя іграшка – лавандового кольору плюшевий ведмедик (можна відступити від вимоги ганців, залишивши лише головного персонажа лавандового кольору, це не є принципово).

Кожна група на свій смак оформлює місце, де живуть ведмедики кожної дитини. Для цього може бути призначене спеціальне місце – стенд із кишеньками, звідки дитина може в будь-який момент узяти свого ведмедика, або відкрита картонна коробка із перегородками для кожного ведмедика. Усі ведмедики однакові, але в кожній дитини є свій власний, про якого вона піклується. Разом із плюшевими тваринами діти вчаться та пізнають довкілля.

Ведмедики відіграють ключову роль, якщо деяким дітям інколи буває складно спілкуватися й ділитися з іншими дітьми та дорослими, то іграшка є для малюка найкращим другом і радником.

Даючи складні завдання дитині дошкільного віку, які вона не може виконати самотужки, батьки залучаються до процесу, що йде тільки на користь. Так, спочатку, коли дитина отримує свого ведмедика, батьки спільно з донечкою чи синочком мусять вирішити разом, якої статі буде ведмедик, яке в нього ім'я, зшити разом одяг для іграшки та побудувати для неї будинок тощо.

Ведмедиків включено до реалізації освітньої програми, а до творчих завдань активно долучено сім'ю (родину) дитини.

Великого ведмедика всі сім'ї почергово забирають на вихідні.

Батьки й дитина мусять продумати план проведення часу (піти всією сім'єю з вед- медиком до зоопарку, приготувати пиріг, покататися на квадроциклі тощо), зробити фото/відео репортаж, який діти будуть пізніше представляти на заняттях. Якщо це період карантину, то запропонувати батькам серію мультфільмів, аудіокниг, які можна спільно передивитися або послухати, а потім переповідати лавандовому ведмедю.

Додаток Д

Аналітична записка з питань порівняльного законодавства щодо систем підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації вихователів закладів дошкільної освіти, їхніх фінансових та соціальних гарантій

Загальна характеристика сфери/предмета дослідження та питання, що були поставлені у зверненні.

Інформаційна довідка підготовлена за зверненням народної депутатки України Піпи Н.Р. до Дослідницької служби Верховної Ради України. Суб'єктом звернення зазначено, що засади державної політики щодо фінансового та соціального благополуччя доцільно зафіксувати на рівні галузевого закону, що сприятиме створенню відповідних умов для виконання актуального завдання Уряду у частині забезпечення галузі дошкільної освіти достатньою кількістю висококваліфікованих та мотивованих кадрів.

З метою внесення пропозицій до законопроектів №№8030 та 8030-1 (Про дошкільну освіту) здійснено дослідження та підготовлено аналітичну записку стосовно:

- забезпечення соціальних прав та гарантій вихователів ЗДО (кількість днів відпустки тощо);
- педагогічного навантаження вихователів (із урахуванням інформації щодо вікової групи з якою працює вихователь);
- співвідношення кількості дітей у групі до кількості дорослих, які безпосередньо працюють у віковій групі;
- загальних умов організації праці та відпочинку вихователів ЗДО (гарантована перерва протягом робочого дня тощо).

Дослідження, насамперед, орієнтовано на досвід таких країн: Швеція, Норвегія, Фінляндія, Франція, Канада, а також деяких інших.

Основна частина. На основі аналізу зарубіжного досвіду організації та функціонування закладів дошкільної освіти (ЗДО), фінансових та соціальних гарантій вихователів дошкільних установ, слід зауважити, що їх законодавче регулювання (закони про оплату праці, кодекси соціального забезпечення, а

також колективні договори), педагогічне навантаження вихователів, їхнє матеріально-фінансове забезпечення, соціальні гарантії тощо істотно відрізняються.

У більшості країн **робочий час вихователів** дошкільних установ визначається годинами, кількість яких на тиждень коригується залежно від країни – від 30 до 40 годин, а саме: Греція – 30 год.; Франція, Естонія, Португалія, Шотландія – 35 год.; Норвегія, Фінляндія, Іспанія – 38 год.; Швеція, Австрія, Нідерланди – 40 год. Не встановлюється загальна кількість годин на тиждень на центральному рівні – у Великобританії, Нідерландах, Швеції. У Німеччині, Греції, Іспанії, Люксембурзі, Португалії, Румунії, Словенії, Кіпрі, Мальті робочий час відрізняється залежно від стажу вихователів (зменшується після певної кількості років стажу). Крім того, **відзначається значна автономія ЗДО**. Інформація про **вікові групи дітей**, з якими працюють вихователі, суттєво відрізняється у різних країнах. Так, у Норвегії ЗДО приймають дітей від 1 до 5 років, Швеції – всі діти у віці від 1 року мають право на місце у ЗДО (відкритих), обов'язкова підготовка до школи з 6 років в ігровій формі (нульові або підготовчі класи), Фінляндії – зазвичай з 1,5 – 2 років, але не менше 9 міс.; Франції – з 2 до 6 років; Канаді – дошкільна освіта обов'язкова з 3,8 до 6 років, є групи з 8 міс.; Німеччині – з 3 – 6 років; Великобританії – від кількох місяців до 4 – 5 років (муніципальні денні ясла, ясельні школи і класи, ігрові групи); Швейцарії – 4 – 6 років (дитячі садки або дитячі школи); Японії – від народження до 6 років (ясла, дитячі садки, ясла-садки, одnorічні заклади для дітей 5 – 6 років); Туреччині – від народження до 6 років (ясла, приватні, фабричні, експериментальні дитячі садки) і т.д.

Тривалість робочого дня у ЗДО Фінляндії – з 6:00-6:30 до 17:00-17:45 год (у групах віком до року не більше 6 осіб; 1 – 2 роки – до 12 осіб, від 3 років – до 20 осіб; у муніципальних ЗДО у кожній групі 10 – 25 дітей на 2 – 3 вихователі; у сімейних ЗДО 4 дитини на 1 вихователя, групових сімейних – 8 – 12 дітей); Норвегії – з 7:30 до 17:00 год (у групах до 10 – 12 дітей, при цьому в кожній групі працює одночасно чотири вихователі); Японії – з 8:00 до 17:00 год, проте є групи або окремі ЗДО, що приймають дітей від 2 – 3 до 10 – 12 год на день, чисельність дітей у групах в середньому 40 осіб; Канаді – з 9:00 до 18:00 год або з 7:00 до 18:00 год (залежно від провінцій можуть бути винятки); Великобританії – з 8:00 до 18:00 год., ігрові групи від 6 до 40 осіб дітей віком 2 – 3 роки (працюють 2 – 3 год); Італії – відсутній чіткий розклад роботи, державні ЗДО з 8:00 до 16:00 год (15 – 20 осіб у групі на 1 вихователя і помічника, з 11:00 до 13:00 год – 2 вихователі, помічник).

Розмір середньої зарплати освітян залежить від рівня ВВП на душу населення: чим вище ВВП, тим вищі зарплати. Варто зауважити, що найнижчий рівень зарплат у країнах із найнижчим ВВП – нижче 20 000 євро на рік (Греція, Латвія, Литва, Угорщина, Румунія, Словаччина, Чорногорія, Сербія), найвищі

зарплати в країнах з найвищим ВВП – понад 40 000 євро на рік (Данія, Німеччина, Ірландія, Нідерланди, Австрія, Фінляндія, Швеція, Ісландія, Норвегія).

Персонал ЗДО має **право на відпустку** під час канікул, державних і релігійних свят. У Польщі для вчителів, які не мають канікул, передбачена щорічна відпустка тривалістю 35 робочих днів у час, зазначений у графіку відпусток персоналу. В Естонії тривалість відпустки становить до 56 календарних днів. У Швеції канікули із середини червня до середини серпня, збільшуються відповідно до стажу роботи (25 – 32 дні) і т.д.

Також, вони мають право на оплачувану відпустку у зв'язку з вагітністю і пологами, додаткову відпустку, батьківську відпустку, оплачувану або неоплачувану відпустку для академічної чи наукової, художньої чи освітньої діяльності, відпустку без збереження заробітної плати з інших важливих причин. Право на відпустку вчителям із статусом публічного службовця ґрунтується на загальних засадах для публічної служби (Німеччина). Пенсійне забезпечення розраховується на основі пенсійних прав і з огляду на встановлений вік виходу на пенсію. Учителі, які працюють у селі або невеликому населеному пункті, мають окремі надбавки до основного окладу, право на житло у муніципалітеті, у якому знаходиться ЗДО.

Звертаємо увагу, що питання соціального забезпечення вчителів, вихователів ЗДО в країнах Європи (Німеччина, Швеція, Польща, Естонія) висвітлено в інформаційній довідці, підготовленій для народних депутатів України (Соціальне забезпечення вчителів в країнах Європи. Інформаційна довідка підг. за підтримки USAID, Фонду Східної Європи. URL: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00XD9P.pdf).

Системи підготовки педагогів дошкільної освіти зарубіжних країн мають свої відмінності й особливості. Концепції програм навчання майбутніх вихователів зазвичай спрямовані на сприяння розумінню та відповідальності за розвиток дитини як незалежного члена суспільства. Значна увага в освітній політиці європейських країн приділяється інтеграційним процесам у системах дошкільної та шкільної освіти.

Так званий «передшкільний щабель» є спеціальною сполучною ланкою дошкільної та шкільної освіти, що орієнтує їх і на наступність, і на інтеграцію. Аналіз світового досвіду демонструє, що більшість університетів впроваджує нові модулі за такими тематичними напрямками: комунікація і суспільство; природа і техніка; правознавство, релігія і етика, які становлять ядро навчальних дисциплін. Отже, зарубіжний досвід удосконалення підготовки майбутніх фахівців-вихователів є важливим для продовження реформування системи дошкільної освіти України, враховуючи, що сучасні реалії орієнтують на спеціальну підготовку вихователя як гуманістично зорієнтованої особистості, здатної оперативно реагувати на динаміку соціально-економічних процесів,

умов власної професійної діяльності, розробляти і впроваджувати нові технології у процес навчання та виховання.

Висновки. Погоджуючись із розробниками законопроектів щодо необхідності удосконалення функціонування системи дошкільної освіти, важливо враховувати сучасні засади формування системи дошкільної освіти, кращі зарубіжні практики, особливо у контексті євроінтеграційних процесів. Аналіз систем підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації вихователів ЗДО, їхніх фінансових та соціальних гарантій засвідчує низку загальних тенденцій і закономірностей, що базуються на засадах практичної орієнтації, динамічності освітнього процесу, системності, наступності підготовки, варіативності впливу (використання відмінних форм і методів педагогічного впливу), різноманітності форм власності ЗДО, людиноцентричності, балансу приватних і публічних інтересів, культуровідповідності.

Оптимальним видається доцільність створення національної моделі управління педагогічною освітою, основна мета якої – підвищення якості підготовки вихователів і вчителів, формування у них потреби в навчанні впродовж життя, оволодіння професійними компетентностями, дотримання науково обґрунтованого співвідношення загальноосвітнього, професійного та практичного компонентів, залучення українських педагогів до європейських і світових дослідницьких проектів і в результаті – їх висока конкурентноспроможність на ринку праці.

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені у документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання як на джерело.*

Додаток Е

ОСОБЛИВОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ – ОСНОВНІ ВІДМІННОСТІ З УКРАЇНОЮ

Обов'язковість дошкільної освіти з 4-5 років

У європейських країнах немає поняття дошкільна освіта, але наявне поняття рання освіта та догляд, що включає догляд для дітей до 3 років та ранню освіту від трьох (чотирьох) років. Багато країн встановлюють обов'язковим відвідування закладу дошкільної освіти протягом одного-двох років перед школою. В Україні також наявна обов'язковість дошкільної освіти для дітей

старшого дошкільного віку, але відсутній контроль за виконанням цієї вимоги та відсутня відповідальність за її невиконання.

Черга до закладу дошкільної освіти

Щоб потрапити до муніципального закладу дошкільної освіти в частині країн необхідно стати в чергу. Перевага в цій черзі у деяких країнах надається тим батькам, які працюють.

Мережа закладів дошкільної освіти

Муніципалітети (тобто – місцева влада) за кордоном, як і в Україні, відповідальні за здобуття дітьми дошкільної освіти, і для цього створюють усі умови: будівництво та утримання закладів, сприяють створенню приватних закладів. Якщо ж муніципалітет не має можливості чи місць, він може домовитися з іншою громадою про надання послуг дошкільної освіти дітям за відповідну компенсацію.

У деяких країнах муніципальні заклади дошкільної освіти приймають дітей лише з 4 років. А до цього віку батьки можуть користуватися лише приватними закладами або послугами няні, які є досить дорогими.

Гарантія місця дошкільної освіти

Є країни, в яких дитина має право на догляд та ранню освіту, але не зобов'язана відвідувати заклади дошкільної освіти до певного віку, а є країни, в яких дошкільна освіта – це обов'язок, і дитина зобов'язана бути присутньою в закладі дошкільної освіти. У межах права на догляд та ранню освіту держава на вимогу батьків повинна гарантувати місце в закладі для будь-якої дитини відповідного дошкільного віку. А в країнах, де догляд за дітьми та рання освіта з певного віку обов'язкові, державні органи повинні гарантувати достатню кількість місць для всіх дітей вікового діапазону, на який поширюється обов'язок дошкільної освіти.

Державні та місцеві субвенції закладам дошкільної освіти за кожную зараховану дитину

У багатьох країнах дітям, починаючи з 4 років, муніципалітет гарантує місце у дошкільному закладі. Якщо він не спроможний це зробити, то може домовитися з іншим муніципалітетом і відшкодувати батькам витрати за відвідування кожної дитини, які надходять одразу до закладу освіти. Сума відшкодування складається з основної суми (компенсації за догляд і освітню діяльність, навчальні матеріали та обладнання, харчування, адміністрацію, податок на додану вартість і витрати на приміщення) і в деяких випадках додаткової суми, яка передбачена для дітей з особливими потребами).

У деяких країнах заклад дошкільної освіти отримує державні кошти за кожную зараховану дитину. У деяких країнах муніципалітет прямо направляє кошти для того садочка, який оберуть батьки. Це може бути як приватний, так і державний садок.

Сприяння розвитку приватним закладам догляду за дитиною

У багатьох країнах дозволяється організовувати невеликі заклади догляду за дітьми вдома. Це можливо після докладної перевірки умов та особи няні на відсутність у неї кримінальних справ та судових вироків.

Плата за відвідування закладу освіти

Щодо фінансової доступності закладів дошкільної освіти, більшість сімей повинні платити за догляд та освіту дітей до 3 років. Є країни, в яких дошкільна освіта платна (наприклад, Німеччина), є країни, в яких батьки сплачують невелику частину суми за перебування дитини в закладі дошкільної освіти, а основну суму сплачує держава. Наприклад, у Данії державна субсидія покриває щонайменше 75% вартості одного місця, при цьому субсидії виплачують безпосередньо дитячим садкам, решту коштів вносять батьки, але батьківські внески залежать від їхніх доходів. У деяких країнах безоплатно відвідувати заклад дошкільної освіти можна певну кількість годин, а за перевищення цієї кількості повинні сплачувати батьки (наприклад, у Швеції, Польщі). У Польщі за перевищення безоплатних годин розмір плати не повинен перевищувати 1 злотого за годину занять.

У частині країн батькам, які мають невеликий дохід або інші труднощі, можуть забезпечити для дитини безоплатне відвідування садочка.

Територіальна доступність закладів дошкільної освіти

Є країни, в яких батьки мають право обирати будь-який заклад дошкільної освіти для дитини, оскільки немає територіального закріплення закладів дошкільної освіти до місця проживання дитини.

Підходи до організації перебування дитини у закладах дошкільної освіти

У кожній країні свої підходи до дошкільної освіти, але головний акцент робиться на розвиток незалежності та самостійності, а також особистих, соціальних і технічних навичок дитини.

Читаючи відгуки українських батьків, які знайшли тимчасовий прихисток за кордоном і чиї діти відвідують садочки у країнах Європи, помічаємо: спільним є те, що батьки та педагоги не переймаються за одяг та речі дитини, головне – це розвиток, безпека та радість дитинства. А розвиток відбувається не лише під час занять, а й під час прогулянок під дощем, по калюжах та бруду тощо.

Цікавим є досвід Швейцарії щодо впровадження проєкту «Дитячий садок без іграшок». Цей проєкт допомагає запобігати залежностям.

Досвід проєкту зараз широко поширюється в інших країнах. У проєкті всі готові іграшки та ігрові пропозиції вилучаються на період від 10 до 12 тижнів, і це створює ситуацію, де діти можуть випробувати свої здібності та обмеження. Як результат, діти розширюють соціальні й когнітивні навички, вчаться справлятися з нудьгою, розвивають креативність та вчаться втілювати ідеї. А у вільний від іграшок

час діти інтенсивно граються, самі ініціюють та вигадують ігри, використовують різні предмети оточення та природи, вирішують, що і коли.

У деяких країнах практикують день батьків. Це коли раз на тиждень одна з мам працює вихователем, а інша – помічником вихователя. Звісно, що справжні вихователі присутні та спостерігають за процесом.

СИСТЕМА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЄВРОПИ

У Європі для позначення дошкільної освіти немає окремого поняття “дошкільна освіта”. Для визначення етапу життя дитини від народження й до початкової освіти (етапу раннього дитинства) вживається термін “рання освіта та догляд”, який вміщує два аспекти:

- догляд за дитиною (тобто послугу, яка призначена насамперед для того, щоб обоє батьків могли працювати, а дитина перебувала в безпеці та під доглядом);

- дошкільну освіту (послуги з освітнім компонентом, щоб підтримувати розвиток дитини та готувати її до початкової освіти). [Про таку структуру зазначається у звіті Європейської комісії «Ключові дані про освіту та догляд за дітьми в ранньому віці в Європі» \(2019 рік\)](#) (далі – звіт Єврокомісії).

Забезпечення такою освітою дітей до 3 років зосереджено на догляді за дитиною, тоді як заклади дошкільної освіти для дітей старшого віку зосереджені на освітніх цілях.

[Лідери Європейського Союзу встановили](#), що рання освіта та догляд є одним із головних соціальних прав європейських громадян. [Рекомендація Ради Європейського Союзу щодо високоякісної освіти та догляду за дітьми раннього віку](#), прийнята у травні 2019 року, визначає 5 складників концепції якісних ранньої освіти та догляду за дітьми: доступ, персонал, навчальний план, моніторинг та оцінка, управління та фінансування.

[Багато європейських країн](#) структурують послуги дошкільної освіти відповідно до віку дітей. Зазвичай перехід від першого етапу такої освіти до другого відбувається у 3 роки. У нормативних актах часто встановлюються умови для дітей до 3 років і дітей від 3 років. Але в деяких країнах такий перехід може бути у 2,5 або в 4 роки.

Усе більше країн встановлюють обов’язковим відвідування закладу дошкільної освіти протягом останнього року перед школою. П’ять країн (Чехія, Хорватія, Литва, Фінляндія та Швеція) запровадили обов’язкове навчання в дошкільному закладі протягом одного року до початку початкової освіти. Період обов’язкового відвідування дитсадка було продовжено з одного до двох років у Греції та з одного до трьох років в Угорщині.

[За даними інформаційного бюлетеня Європейської комісії «Обов’язкова освіта в Європі 2023-2024»](#), у близько половині систем освіти країн Європи навчання у закладах дошкільної освіти принаймні один рік є обов’язковим. Деякі країни можуть вимагати відвідування дітьми програми дошкільної освіти неповний

робочий день (250 або менше годин на рік). За повідомленням Посольства України в Швейцарії на лист освітнього омбудсмена від 24.08.2023 №23/1799-04, законодавством Швейцарії передбачається обов'язкове відвідування закладів дошкільної освіти дітьми від 4 років, які перебувають на території Швейцарії, незалежно від їх статусу. Після зарахування до закладу освіти кожна дитина зобов'язана відвідувати всі навчальні дисципліни та курси, визначені та затверджені офіційним розкладом.

ГАРАНТІЯ МІСЦЯ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

[У Європі існує два підходи](#) забезпечення доступності догляду за дітьми та ранньої освіти. Деякі країни надають юридичне право на догляд за дітьми та ранню освіту, тоді як інші роблять здобуття такої освіти обов'язком. Але кожен із цих підходів вимагає від державних органів зобов'язання гарантувати місце в системі догляду за дітьми та ранньої освіти. Водночас між підходами є принципові відмінності. Юридичне право означає, що дитина має право на догляд та ранню освіту, але коли це обов'язок – то дитина зобов'язана бути присутньою в закладі дошкільної освіти. У межах юридичного права державні органи на вимогу батьків повинні гарантувати місце для будь-якої дитини відповідного дошкільного віку. А в країнах, де догляд за дітьми та рання освіта з певного віку обов'язкові, державні органи повинні гарантувати достатню кількість місць для всіх дітей вікового діапазону, на який поширюється юридичний обов'язок.

[За даними звіту Єврокомісії](#), станом на 2019 рік сім держав-членів ЄС (Данія, Німеччина, Естонія, Латвія, Словенія, Фінляндія та Швеція), а також Норвегія гарантували в закладі дошкільної освіти місце для кожної дитини з раннього віку (6-18 місяців), часто одразу після закінчення відпустки по догляду за дитиною. Місце в системі догляду за дітьми та ранньої освіти, що субсидується державою, гарантується з 3-річного віку в трьох Співтовариствах Бельгії, а також у Чехії, Іспанії, Франції, Люксембурзі, Угорщині, Польщі та Сполученому Королівстві (Англія, Уельс та Шотландія). Близько чверті європейських систем освіти забезпечують гарантовані місця з 4, 5 або 6 років. Більшість європейських країн гарантують можливість перебування дитини у закладах дошкільної освіти від 20 до 29 годин на тиждень. Гарантований час роботи, який покриває повний робочий день батьків, доступний лише в кількох країнах (Чехія, Данія, Естонія, Словенія і Норвегія).

ФІНАНСОВА ДОСТУПНІСТЬ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

[За даними звіту Єврокомісії](#), у Європі більшість сімей повинні платити за догляд та освіту дітей до 3 років. На 2019 рік середня щомісячна плата була найвищою в Ірландії, Нідерландах, Великобританії та Швейцарії. Майже половина Європейських країн гарантують місце в закладах освіти з 3 років, часто безоплатно.

Все частіше країни пропонують сім'ям безоплатні заклади дошкільної освіти для дітей.

Доступність безоплатної дошкільної освіти помітно зростає з 3 років і ця тенденція продовжується з кожним роком до початку обов'язкової початкової освіти. Станом на 2019 рік лише Латвія гарантувала вільне місце в дитсадку для кожної дитини з 1,5 року. Більшість країн запровадили політику пріоритетного вступу та знижки для дітей із вразливих сімей, дітей одиноких батьків.

В опитуванні батьків здобувачів освіти, які перебувають за кордоном, проведеному Службою освітнього омбудсмена у серпні 2022 року, серед недоліків закордонної освіти батьки також виділяють відсутність державних дитсадків у деяких країнах. Цю проблему підтверджують і дані з медіа. За даними сайту «Евакуація.City», переміщені батьки розповідають, що, наприклад, у Нідерландах до чотирьох років діти можуть навчатися тільки у приватних закладах дошкільної освіти. За даними інформаційної довідки МЗС, у Бельгії для дітей менш як 2,5 років існує система ясел, що приймає дітей із тримісячного віку, але ясла платні, їх вартість розраховується згідно з доходами кожної окремої сім'ї. У більшості європейських країн поряд із дитсадком пропонується дошкільна освіта вдома: няні доглядають вдома за дітьми до 3 років. Послуги няні складають значну частину послуг дошкільної освіти лише в кількох європейських країнах. Станом на 2019 рік Франція – єдина європейська країна, де більше маленьких дітей перебуває з нянями, ніж у яслах. У восьми країнах (Бельгія, Данія, Німеччина, Нідерланди, Фінляндія, Сполучене Королівство, Швейцарія та Ісландія) значна частка дітей до 3 років перебували під опікою нянь, але переважало надання послуг у яслах. Домашня освіта зазвичай більше орієнтована на догляд за дітьми, ніж на навчання. Зазвичай її контроль належить до сфери органів влади, відповідальних за сім'ю, дітей і до соціальних служб.

ПРОПОЗИЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

1. Розробити механізми контролю за здобуттям дітьми старшого дошкільного віку дошкільної освіти.
2. Удосконалити статистику у сфері дошкільної освіти для прийняття управлінських рішень.
3. Розробити формулу фінансового забезпечення на одного вихованця закладу дошкільної освіти.
4. Розробити процедуру отримання закладами дошкільної освіти субвенції з місцевих бюджетів, зокрема приватними.
5. Розробити державну платформу для електронного запису дітей до комунальних закладів дошкільної освіти.

6. Спростити процедуру ліцензування закладів дошкільної освіти.
7. Впровадити гарантію місця в комунальному закладі дошкільної освіти.
8. Розробити процедуру перерахування коштів за здобуття дошкільної освіти у старшому дошкільному віці між громадами.
9. Змінити підходи до організації перебування дитини у закладі освіти та провести комунікаційну кампанію.

*Матеріал підготовлено за підтримки Міжнародного фонду «Відродження».
Матеріал відображає позицію авторів і не обов'язково збігається з позицією
Міжнародного фонду «Відродження».*

Джерело: <https://eo.gov.ua/osoblyvosti-doshkilnoi-osvity-v-krainakh-yevropy-osnovni-vidminnosti-z-ukrainoiu/2023/11/01/>